Ἀριθ. 368 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Η'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΕ' — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. – Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. – Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Ἀγχίσμου — 16 Ἰανουαρίου 1883

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΡΑΝΔΕ

[Μυθιστορία Ὀνωρίου Βαλζάκ.—Μετάφρ. Ἀγγέλου Βλάχου]

Συνέχεια· ἴδε σελ. 25.

Ὁ κύριος Κάρολος Γρανδέ, ὡραῖος νεανίας εἰκοσιδύο ἐτῶν, παρίστα τὴν στιγμὴν ἐκείνην παράδοξον ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς ἐπαρχιώτας, οἵτινες ἀγανακτοῦντες ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν του τρόπων, ἐσπούδαζον πάντες αὐτὸν ἵνα τὸν χλευάσωσι. Τοῦτο πρέπει πως νὰ ἐξηγηθῇ. Ὅταν ἔχωσι δύο καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἡλικίαν, οἱ νέοι εἶνε τοσοῦτον ἔτι παῖδες, ὥστε εὐκόλως γίνονται παιδαριώδεις. Διὰ τοῦτο δὲ ἐξ ἑκατὸν νέων οἱ ἐνενήκοντα ἐννέα θὰ προσεφέροντο ὡς προσφέρετο ὁ Κάρολος Γρανδέ. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἑσπερίδος ἐκείνης, ὁ πατήρ του τῷ εἶπε νὰ μεταβῇ ἐπί τινας μῆνας πρὸς τὸν ἐν Σωμύρῃ ἀδελφόν του. Ἴσως δὲ ὁ παρισινὸς Γρανδὲ εἶχε κατὰ νοῦν τὴν Εὐγενίαν. Ὁ Κάρολος, ὅστις πρώτην ταύτην φορὰν ἔπιπτεν ἐν μέσῳ ἐπαρχίας, διενοήθη νὰ ἐμφανισθῇ ἐν πάσῃ τῇ ὑπεροχῇ νεανίου τοῦ συρμοῦ, νὰ ἀπελπίσῃ τὴν ἐπαρχίαν ὅλην διὰ τῆς πολυτελείας του, ν' ἀφήσῃ ἐν αὐτῇ ἐποχήν, καὶ νὰ εἰσαγάγῃ παρὰ τοῖς ἐπαρχιώταις πᾶν ὅ,τι πρόσφατον τοῦ παρισινοῦ βίου. Ἁπλῶς εἰπεῖν ἐσκόπει νὰ διαγάγῃ ἐν Σωμύρῃ πλείονα χρόνον ἢ ἐν Παρισίοις εἰς καθαρισμὸν τῶν ὀνύχων του, καὶ νὰ ἐπιτηδευθῇ πάντα δυνατὸν καλλωπισμὸν ἐν τῇ ἐνδυμασίᾳ του, οὗτινος ἀμελοῦσι πολλάκις οἱ κομψοὶ τῶν νέων ἀντὶ ἀφελείας οὐχ ἧττον ἐπιχαρίτου. Πρὸς τοῦτο παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Κάρολος τὴν ὡραιοτάτην θηρευτικὴν ἐνδυμασίαν, τὸ ὡραιότατον πυροβόλον, τὴν ὡραιοτάτην μάχαιραν καὶ τὸν ὡραιότατον κολεόν. Συμπαρέλαβεν ἐπίσης τὴν λαμπρὰν συλλογὴν τῶν ἐσωκαρδίων του, ὧν εἶχεν ἄπειρα καὶ πολυποίκιλα: τερρόχροα, λευκά, σκαραβόχροα, χρυσίζοντα, τρεμουσοκέντητα, ποικιλόχρωμα, διπλᾶ, ὀρθὸν ἢ ἀνάκλαστον ἔχοντα τὸ περιλαίμιον, κοσμούμενα διὰ κομβίων χρυσῶν, κλειόμενα ἕως ἄνω, ἢ μέχρι τοῦ μέσου. Ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ πᾶν εἶδος τραχηλιῶν καὶ λαιμοδετῶν τοῦ συρμοῦ· δύο ἐνδυμασίας τοῦ Βουΐσσών· τὴν λεπτοτάτην του λινοστολήν, καὶ τὴν χρυσῆν κομωτικήν του πυξίδα, ἣν εἶχε χαρίσει αὐτῷ ἡ μήτηρ του. Παρέλαβε πάντα τὰ καλλωπιστικά του μικρολογήματα, μὴ λησμονήσας μικρὸν χαριέστατον γραφεῖον, ὅπερ εἶχε δωρήσει εἰς αὐτὸν ἡ ἐρασμιωτάτη τῶν γυναικῶν—κατ' αὐτὸν τοὐλάχιστον,—τουτέστι γυνή τις τοῦ μεγάλου κόσμου, ἣν ἐκάλει Ἀννέταν, καὶ ἥτις περιώδευε τότε συζυγικῶς καὶ πληκτικῶς ἐν Σκωτίᾳ, θῦμα ὑπονοιῶν τινων, εἰς ἃς ἠναγκάζετο νὰ θυσιάσῃ πρὸς ὥραν τὴν εὐτυχίαν της. Πλὴν δὲ τούτου καὶ ἱκανὴν προμήθειαν χάρτου κομψοῦ, ἵνα τῇ γράφῃ μίαν ἐπιστολὴν κατὰ δεκαπενθήμερον. Τέλος πάντων ἐκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ φορτίον ὁλόκληρον παρισιανῶν ματαιουργημάτων, ὅσον τὸ δυνατὸν πλῆρες καὶ περιέχον πᾶν ὄργανον χρήσιμον εἰς καλλιέργειαν ἀργῆς ὑπάρξεως ἀργοῦ νεανίου, ἀπὸ τῆς μάστιγος, δι' ἧς προοιμιάζεται ἡ μονομαχία, μέχρι τῶν ὡραίων γλυπτῶν πιστολίων δι' ὧν περατοῦται. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πατήρ του εἶχεν εἰπεῖ εἰς αὐτὸν νὰ ὁδοιπορήσῃ μόνος καὶ χωρὶς ἐπιδείξεως, εἶχε μισθώσει δι' ἑαυτὸν ἀποκλειστικῶς ὁλόκληρον τὸ ἐμπρόσθιον χώρισμα τῆς ταχυδρομικῆς ἁμάξης, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ φθείρῃ χαριεστάτην ὁδοιπορικὴν ἅμαξαν, ἣν εἶχε παραγγείλει ἵνα μεταβῇ εἰς προϋπάντησιν τῆς Ἀννέτας του, τῆς μεγάλης ἐκείνης κυρίας, ἥτις κτλ., καὶ ἣν ἔμελλε νὰ συναντήσῃ τὸν προσεχῆ Ἰούνιον εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Βάδεν.

Ὁ Κάρολος προσεδόκα νὰ εὕρῃ ἑκατὸν ἀνθρώπους συνηγμένους εἰς τὸν οἶκον τοῦ θείου του, νὰ κυνηγήσῃ χονδρὸν κυνήγιον εἰς τὰ δάση τοῦ θείου του, καὶ νὰ ζήσῃ τέλος παρ' αὐτῷ ζωὴν ἐξοχικὴν μὲν ἀλλὰ μεγαλοπρεπῆ. Δὲν ἤξευρεν ὅτι ἤθελεν εὕρει αὐτὸν ἐν Σωμύρῃ, ὅπου ἠρώτησε περὶ αὐτοῦ μόνον ὅπως μάθῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φροαφών. Ὅτε δὲ ἤκουσεν ὅτι διέμενεν ἐν τῇ πόλει, ἐνόμισεν ὅτι ἤθελεν εὕρει αὐτὸν ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς μεγάρου. Ἵνα ἐμφανισθῇ προσηκόντως παρὰ τῷ θείῳ του, εἴτε ἐν Σωμύρῃ εἴτε ἐν Φροαφών, εἶχεν ἐνδυθῇ τὸ κομψότατον ὁδοιπορικόν του ἔνδυμα, ἐζητημένον μετ' ἀφελείας, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν *λατρευτόν*, ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὴν λέξιν ἥτις τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐξέφραζε πάσας ὁμοῦ τὰς τελειότητας ἀνθρώπου ἢ πράγματος. Κομωτής τις τοῦ Τοὺρ εἶχε πρὸ μικροῦ βοστρυχίσει τὴν ὡραίαν καστανήν του κόμην. Ἀλλάξας χιτῶνα, εἶχε φορέσει λαιμοδέτην ἐκ μαύρου ὁλοσήρικοῦ περὶξ ὀρθίας τραχηλιᾶς, ἀναδεικνυούσης ἔτι μᾶλλον τὴν λευκὴν καὶ φαιδράν του μορφήν. Ἐπενδύτης ὁδοιπορικός, κατὰ τὸ ἥμισυ κομβωμένος, περιέσφιγγε

τὴν ὀσφύν του, ὑποφαίνων ἐσωκάρδιον ἐκ κασμηρίου, δι' οὗ ἐκαλύπτετο ἄλλο λευκόν. Τὸ ὡρολόγιόν του, τυχαίως ἐντεθειμένον εἰς ἓν τῶν θυλακίων, προσηρτᾶτο εἰς μίαν κομβιοδόχην διὰ μικρᾶς χρυσῆς ἁλύσεως. Ἡ τερφρά του περισκελὶς ἐκομβοῦτο ἑκατέρωθεν, ὅπου κεντήματα διὰ μελανῆς μετάξης ἐκόσμουν τὰς ῥαφάς. Ἐκίνει ἐπιχαρίτως ῥάβδον κομψήν, ἧς ἡ περίγλυφος χρυσῆ λαβὴ οὐδόλως ἠμαύρου τὰς καινουργεῖς τερφρόχους χειρίδας του. Τὸ πιλίδιόν του τέλος ἦτο χαριέστατον. Μόνον παρισινός, καὶ παρισινὸς τῆς ἀνωτάτης σφαίρας, ἠδύνατο νὰ καλλωπισθῇ οὕτω χωρὶς νὰ φανῇ γελοῖος, καὶ νὰ συνδέσῃ ἁρμονικῶς διὰ τῆς αὐταρκείας του πάσας ἐκείνας τὰς μηδαμινότητας, ἃς ἐπροστάτευεν ἄλλως ἦθος γενναῖον, τὸ ἦθος νεανίου ἔχοντος καλὰ πιστόλια, ἀσφαλῆ τὴν βολὴν καί...τὴν Ἀννέταν.

Ἂν δὲ τόρα ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐννοήσετε τὴν ἀμοιβαίαν ἔκπληξιν τῶν Σωμυραίων καὶ τοῦ νέου παρισινοῦ, καὶ νὰ ἐκτιμήσετε ἀκριβῶς τὴν λάμψιν, ἣν διέχυσεν ἡ κομψότης τοῦ νεήλυδος ἐν μέσῳ τῶν ἀμαυρῶν σκιῶν τῆς αἰθούσης καὶ τῶν μορφῶν, αἵτινες συναπετέλουν τὸν οἰκογενειακὸν ἐκεῖνον πίνακα, προσπαθήσατε νὰ φανταασθῆτε τοὺς Κρυσώ. Καὶ οἱ τρεῖς των ἔπινον ταμβάκον· ἀπὸ πολλοῦ δὲ ἤδη δὲν ἐφρόντιζον πλέον ν' ἀποφεύγωσι τῆς ῥινός των τοὺς σταλακτίτας οὐδὲ τὰ μελανὰ τρίμματα, ἅτινα κατέστιζον τὰς κατερρυτιδωμένας τραχηλιὰς τῶν κιτρινωπῶν των χιτώνων. Οἱ ἀνειμένοι των λαιμοδέται μετεβάλλοντο εἰς σχοινία περὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν. Ἡ ἀρθονία δὲ τῆς λινοστολῆς των, ἥτις, δὶς τοῦ ἔτους πλυνομένη, ἐφυλάττετο ἐπὶ ἓξ ὅλους μῆνας ἐν τῷ βάθει τῶν ἐρμαρίων των, ἐπέτρεπεν εἰς τὸν χρόνον νὰ βάπτῃ αὐτὴν διὰ τῆς κιτρίνης τοῦ γήρως χροιᾶς. Τὸ πρεσβυτικὸν καὶ τὸ ἄχαρι συνηνοῦντο παρ' αὐτοῖς ἁρμονικώτατα. Αἱ μορφαί των, ῥικναὶ ὡς τὰ ἐνδύματά των, ἐρρυτιδωμέναι ὡς αἱ περισκελίδες των, ἐφαίνοντο ἀποτετριμμέναι, κατεσκιῤῥωμέναι καὶ οἱονεὶ παραδόξως μορφάζουσαι. Τὸ καθόλου ἀτημέλητον τῶν ἄλλων ἐνδυμάτων, ἅτινα πάντα ἦσαν ἐλλιπῆ καὶ παλαιά, ὡς πᾶσα ἐνδυμασία τῶν ἐπαρχιῶν, ὅπου ἀνεπαισθήτως καταντῶσιν οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ ἐνδύωνται πλέον χάριν τῶν ἄλλων καὶ νὰ προσέχωσιν εἰς τὴν τιμὴν ἑνὸς ζεύγους χειροκτίων, συνεφώνει πρὸς τὴν ἀδιαφορίαν τῶν Κρυσώ. Ἡ φρίκη τοῦ συρμοῦ ἦν τὸ μόνον σημεῖον, εἰς ὃ συνέπιπτον ἐντελῶς τὰ φρονήματα τῶν *γρασεριστῶν* καὶ *κρυσωτιστῶν*. Ὁσάκις ὁ παρισινὸς ἐλάμβανε τὴν διόπτραν του, ἵνα ἐξετάσῃ τὰ παράδοξα τῆς αἰθούσης ἔπιπλα, τὰς δοκοὺς τῆς ὀροφῆς, τὴν χροιὰν τῶν φατνωμάτων, ἢ τὰ στίγματα ὅσα εἶχον ἐγκολάψει ἐπ' αὐτῶν αἱ μυῖαι, καὶ ὧν ὁ ἀριθμὸς θὰ ἤρκει εἰς στίξιν ὁλοκλήρου *ἐγκυκλοπαιδείας*, οἱ παίκτορες ἀνύψουν εὐθὺς τὴν ῥίνα των καὶ τὸν ἐθεώρουν μεθ' ὅσης περιεργείας ἤθελον θεωρήσει καμηλοπάρδαλιν. Ὁ κύριος Δὲ Γρασὲν καὶ ὁ υἱός του, καίτοι δὲν ἔβλεπον τότε πρῶτον νεανίαν τοῦ συρμοῦ, μετέσχον ὅμως τῆς ἐκπλήξεως τῶν γειτόνων των, εἴτε ὑποκύπτοντες εἰς τὴν ἀνεπαίσθητον καὶ ἀόριστον ἐπίδρασιν γενικοῦ αἰσθήματος, εἴτε ἐγκρίνοντες αὐτὸ καὶ οἱονεὶ λέγοντες σιωπηρῶς πρὸς τοὺς συμπατριώτας των διὰ τοῦ εἰρωνικοῦ των βλέμματος: «Τοιοῦτοι εἶνε ὅλοι εἰς Παρισίους!»

Ἠδύναντο δὲ πάντες νὰ παρατηρήσωσιν ἀνέτως τὸν Κάρολον, οὐδόλως φοβούμενοι μὴ δυσαρεστήσωσι τὸν οἰκοδεσπότην, ὅστις, ἀπησχολημένος ὑπὸ τῆς μακρᾶς ἐπιστολῆς, ἣν ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας, εἶχε λάβει πρὸς ἀνάγνωσιν αὐτῆς τὸ μόνον κηρίον τῆς τραπέζης, ἀδιαφορῶν ὅλως περὶ τῶν ξένων του καὶ τῆς εὐχαριστήσεώς των. Ἡ Εὐγενία, δι' ἣν ὁ τύπος τοιαύτης τελειότητος, κατά τε τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔνδυμα, ἦτο πάντη ἄγνωστος, ἐνόμισεν ὅτι ὁ ἐξάδελφός της ἦτο πλάσμα ὑπεράνθρωπον, καταβὰν ἐκ τῆς αἰθερίου πατρίδος τῶν ἀγγέλων. Ἀνέπνεεν ἡδονικῶς τὸ ἄρωμα, ὅπερ ἐξέπεμπεν ἡ στιλπνὴ ἐκείνη κόμη, ἡ τοσοῦτον ἐπιχαρίτως βοστρυχουμένη. Ἐπεθύμει πολὺ νὰ ἠδύνατο νὰ ψαύσῃ τὸ λευκὸν δέρμα τῶν λεπτοφυῶν ἐκείνων χειροκτίων. Ἠζήλευε τὰς μικρὰς χεῖρας τοῦ Καρόλου, τὴν χροιὰν αὐτοῦ, τὸ δροσῶδες καὶ λεπτὸν συνάμα τῶν χαρακτηριστικῶν του. Ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, ἂν δύναταί τις διὰ μιᾶς εἰκόνος νὰ συνοψίσῃ τὰς ἐντυπώσεις, ὅσας ὁ κομψὸς ἐκεῖνος νεανίας παρήγαγεν ἐπὶ κόρης ἀμαθοῦς, ἀσχολουμένης ἀδιακόπως εἰς ἐπιῤῥαφὴν περικνημίδων κ' ἐπιδιόρθωσιν ἐνδυμάτων τοῦ πατρός της, ζώσης δὲ πάντοτε ἐν μέσῳ τῶν ὑπαρῶν ἐκείνων φατνωμάτων, χωρίς ποτε νὰ ἴδῃ διὰ τῆς σιωπηλῆς ὁδοῦ πλείονας τοῦ ἑνὸς διαβάτου καθ' ὥραν,—ἡ ὄψις τοῦ ἐξαδέλφου της προὐκάλεσεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς νεάνιδος τὴν ἀόριστον ἐκείνην καὶ λεπτὴν ἡδυπαθῆ συγκίνησιν, ἣν προξενοῦσιν εἰς νέον ἄνδρα αἱ φανταστικαὶ μορφαὶ τῶν γυναικείων εἰκόνων τοῦ Οὐέστωλ[1], ἐντὸς τῶν πολυτελῶν εἰκονογραφικῶν βιβλίων τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας, ἃς τοσοῦτον δεξιῶς καὶ ἀκριβιγῶς οὕτως εἰπεῖν ἐχάραξεν ὁ Φίνδεν[2], ὥστε φοβεῖται τις πολλάκις μὴ ἓν καὶ μόνον φύσημα ἐξανεμώσῃ τὰ οὐράνια ἐκεῖνα ἐνδάλματα. Ὁ Κάρολος ἐξήγαγε τοῦ θυλακίου του ῥινόμακτρον κεντημένον ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκείνης κυρίας, ἥτις περιώδευεν ἐν Σκωτίᾳ. Ὅτε εἶδεν ἡ Εὐγενία τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο ἐργόχειρον, ὅπερ εἶχεν ἐξεργασθῆ ὁ ἔρως καθ' ἃς ὥρας ἐσχόλαζεν, ἐθεώρησε τὸν ἐξάδελφόν της, περίεργος νὰ ἴδῃ ἂν ἀληθῶς ἤθελε τὸ μεταχειρισθῆ. Τὸ ἦθος τοῦ Καρόλου, αἱ κινήσεις του, ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐλάμβανε τὴν διόπτραν του, ἡ προσπεποιημένη του αὐθάδεια, ἡ περιφρόνησις αὐτοῦ πρὸς τὴν ὡραίαν ἐκείνην πυξίδα, ἥτις τοσοῦτον εἶχεν εὐχαριστήσει τὴν πλουσίαν κληρονόμον, εἰς αὐτὸν δὲ προδήλως ἐφαίνετο ἀναξία λόγου ἢ πάντη γελοία· πᾶν ὅ,τι τέλος ἐπείραζε τοὺς Κρυσὼ καὶ τοὺς Δὲ Γρασὲν ἤρεσκεν εἰς αὐτὴν μεγάλως, καὶ πρὶν ἢ ἀποκοιμηθῇ ὠνειρεύθη βεβαίως ἐπὶ μακρὸν τὸν μοναδικὸν ἐκεῖνον ἐξάδελφον.

Οἱ ἀριθμοὶ τοῦ *λότου* ἐξήγοντο βραδέως, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου ἀνάγκη παρέστη νὰ παύσῃ τὸ παιγνίδιον. Ἡ Μεγάλη Ἀννέτα εἰσελθοῦσα εἶπε μεγαλοφώνως:

— Κυρά, νὰ μοῦ δώσετε σενδόνια, νὰ στρώσω τὸ κρεββάτι τοῦ κυρίου.

Ἡ κυρία Γρανδὲ παρηκολούθησε τὴν Ἀννέταν, ἡ δὲ κυρία Δὲ Γρασὲν εἶπε τότε ταπεινῇ τῇ φωνῇ·

— Ἂς φυλάξωμεν ταῖς πεντάραις μας καὶ ἂς ἀφήσωμεν τὸ παιγνίδι.

Ἕκαστος ἀνέλαβε τὰ δέκα του λεπτὰ ἐκ τοῦ περιτεθραυσμένου πινακίου, ὅπου ἦσαν ἀποτεθειμένα· εἶτα δὲ ἡ ὁμήγυρις μετεκινήθη σύσσωμος κ' ἐστράφη μικρὸν πρὸς τὴν ἑστίαν.

— Τί; ἐτελειώσατε; εἶπεν ὁ Γρανδέ, κρατῶν πάντοτε την ἐπιστολήν του.

— Ἐτελειώσαμεν, ἀπήντησεν ἡ κυρία Δὲ Γρασὲν καθημένη πλησίον τοῦ Καρόλου.

Ἡ Εὐγενία, κινουμένη ὑπὸ σκέψεως, ὁποῖαι συνήθως γεννῶνται ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς νεάνιδος, ὁσάκις αἴσθημά τι εἰσβάλει τὸ πρῶτον εἰς αὐτήν, κατέλιπε τὴν αἴθουσαν καὶ ἀπῆλθε νὰ βοηθήσῃ τὴν μητέρα της καὶ τὴν Ἀννέταν. Ἂν ἐξομολογητὴς ἐπιτήδειος τὴν ἠρώτα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, θὰ ὡμολόγει βεβαίως πρὸς αὐτόν, ὅτι οὔτε τὴν Ἀννέταν οὔτε τὴν μητέρα της ἐσυλλογίζετο, ἀλλ' ὅτι σφοδρὰν εἶχεν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὸ δωμάτιον τοῦ ἐξαδέλφου της, ἵν' ἀσχοληθῇ περὶ αὐτοῦ. ἵνα τοποθετήσῃ ἐν αὐτῇ ὅ,τι δήποτε, ἵνα προλάβῃ μικράν τινα λήθην, ἵνα πάντα προΐδῃ, ἵνα καταστήσῃ τέλος αὐτὸ ὅσον τὸ δυνατὸν κομψὸν καὶ καθαρόν. Ἡ Εὐγενία ἐνόμιζεν ἤδη, ὅτι μόνη αὐτὴ ἦτο ἱκανὴ νὰ ἐννοήσῃ τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ἰδέας τοῦ ἐξαδέλφου της. Ἔρθασε δ' ἀληθῶς ἐγκαίρως ἵνα καταδείξῃ εἰς τὴν μητέρα της καὶ τὴν Ἀννέταν, αἵτινες ἐπέστρεφον φρονοῦσαι ὅτι πάντα διεσκεύασαν, ὅτι πάντα ἔπρεπε ν' ἀνασκευασθῶσιν. Ὑπέδειξεν εἰς τὴν Ἀννέταν ὅτι ἔπρεπε νὰ θερμάνῃ τὰς σινδόνας τῆς κλίνης, μεταχειριζομένη τὴν ἀνθρακιὰν τῆς ἑστίας· ἐκάλυψε μόνη της τὴν τράπεζαν διὰ λευκῆς ὀθόνης, καὶ παρήγγειλεν εἰς τὴν Ἀννέταν νὰ τὴν ἀλλάσῃ πᾶσαν πρωΐαν. Ἔπεισε τὴν μητέρα της, ὅτι ἀνάγκη ἦτο ν' ἀναφθῇ πῦρ εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ δωματίου, καὶ κατώρθωσε τὴν Ἀννέταν, χωρὶς νὰ τὸ εἴπῃ τοῦ πατρός της, ν' ἀποθέσῃ ἐπὶ τούτῳ μέγαν σωρὸν ξύλων ἐν τῷ διαδρόμῳ.

Ἔδραμε καὶ ἔφερεν ἐκ μιᾶς τῶν γωνιῶν τῆς αἰθούσης παλαιόν τινα δίσκον ἐκ λάκκης, κληρονομίαν τοῦ γέροντος Βεοτελιέρ. ἔλαβεν ἐπίσης ἐκεῖθεν κρυστάλλινον ἐξάπλευρον ποτήριον, μικρὸν κοχλιάριον οὕτινος εἶχε πλέον ἀποτριβῆ τὸ χρύσωμα, φιαλίδιον ἀρχαῖον ἐφ' οὗ ἦσαν ἐρωτιδεῖς ἐγγεγλυμένοι, καὶ ἀπέθηκε πάντα ταῦτα θριαμβικῶς ἐπὶ τῆς ἑστίας. Ἐντὸς ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας ἐπῆλθον εἰς αὐτὴν τόσαι ἰδέαι, ὅσαι οὐδέποτε ἀφ' ἧς εἶχε γεννηθῆ.

— Μητέρα, εἶπεν, ὁ ἐξάδελφός μου δὲν θὰ ἠμπορῇ νὰ ὑποφέρῃ τὸ ἀλειμματοκέρι. Δὲν ἀγοράζομεν κεριά;

Καὶ ταχεῖα ὡς πτηνὸν ἐκόμισεν εὐθὺς τὸ πεντάφραγκον, ὅπερ εἶχε λάβει διὰ τὰς μηνιαίας δαπάνας της.

— Νά, Ἀννέτα, εἶπε· τρέξε!

— Καὶ τί θὰ εἰπῇ ὁ πατέρας σου;

Ἡ φοβερὰ αὐτὴ ἔνστασις προὐτάθη ὑπὸ τῆς κυρίας Γρανδέ, ὅτε εἶδε τὴν θυγατέρα της κρατοῦσαν παλαιὰν ἀργιλλόπλαστον σακχαροθήκην τῶν Σεβρῶν, ἣν εἶχε μεταφέρει ὁ Γρανδὲ ἐκ τοῦ πύργου τοῦ Φροαφών.

— Καὶ ζάχαριν ποῦ θὰ εὕρῃς; Εἶσαι τρελλή.

— Ἡ Ἀννέτα, μητέρα, θ' ἀγοράσῃ καὶ ζάχαριν καὶ κεριά.

— Καὶ ὁ πατέρας σου;

— Εἶνε σωστὸν νὰ μὴν ἔχῃ ὁ ἀνεψιός του νὰ πίῃ ἕνα ποτῆρι νερὸν μὲ ζάχαριν; Δὲν θὰ τὸ προσέξῃ ὁ πατέρας, ἔννοια σου.

— Ὁ πατέρας σου τὰ προσέχει ὅλα, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ, σείουσα τὴν κεφαλήν.

Ἡ Ἀννέτα ἐδίσταζε, διότι ἐγνώριζε τὸν αὐθέντην της.

— Ἔλα λοιπόν, Ἀννέτα, πήγαινε, ἀφοῦ εἶνε σήμερον ἡ ἑορτή μου.

Ἡ Ἀννέτα ἐκάγχασεν, ἀκούουσα τὴν πρώτην ταύτην ἀστειότητα τῆς νεαρᾶς της δεσποινίδος, καὶ ὑπήκουσεν.

Ἐνῷ δὲ ἡ Εὐγενία καὶ ἡ μήτηρ της ἠσχολοῦντο εἰς διακόσμησιν τοῦ ὑπὸ τοῦ κυρίου Γρανδὲ εἰς τὸν ἀνεψιόν του ὁρισθέντος κοιτῶνος, ὁ Κάρολος ὑρίστατο τὰς περιποιήσεις καὶ τοὺς ἀκκισμοὺς τῆς κυρίας Δὲ Γρασέν.

— Πολὺν ἡρωϊσμὸν ἔχετε, κύριε, τῷ ἔλεγεν αὕτη, ν' ἀφήσετε τὰς διασκεδάσεις τῆς πρωτευούσης καὶ νὰ ἔλθετε τὸν χειμῶνα νὰ κατοικήσετε εἰς τὴν Σωμύρην. Ἐν τούτοις, ἂν δὲν σᾶς ἐμπνέομεν τρόμον, θὰ ἴδῆτε ὅτι ἠμπορεῖτε κ' ἐδῶ κἄπως νὰ διασκεδάσετε.

Ἠτένισε δ' ἐπ' αὐτὸν ἀληθὲς ἐπαρχιώτιδος βλέμμα, δι' οὗ συνήθως οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν γυναικῶν, μετὰ πάσης ἐπιφυλάξεως καὶ περισκέψεως, ἐκφράζουσι τὴν λαίμαργον ἐκείνην ἐπιθυμίαν, ἣν ἐκδηλοῖ τῶν κληρικῶν τὸ βλέμμα, οἵτινες πᾶσαν ἀπόλαυσιν ὑπολαμβάνουσι κλοπὴν ἢ ἁμαρτίαν.

Ὁ Κάρολος ᾐσθάνετο ἑαυτὸν τοσοῦτον ἐκτο-

1. Ῥιχάρδος Οὐέστωλ, διάσημος ἰχνογράφος ἄγγλος, γεννηθεὶς τὸ 1765 καὶ ἀποθανὼν τὸ 1836. Σ. τ. Μ.

2. Γουλιέλμος Φίνδεν, ὀνομαστὸς ἄγγλος χαλκογράφος, γεννηθεὶς τὸ 1787, καὶ ἀποθανὼν τὸ 1852. Σ. τ. Μ.

πισμένον ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης ἐκείνης, τοσοῦτον ἀπέχοντα τοῦ μεγάλου πύργου, ὃν ἐφαντάζετο ὅτι εἶχεν ὁ θεῖός του καὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς βίου, ὃν ὑπέθετεν ὅτι θὰ διῆγεν ἐν αὐτῷ, ὥστε, θεωρῶν τὴν Κυρίαν Δὲ Γρασέν, εἶδε τέλος εἰκόνα τινὰ ἡμίσβεστον τῶν παρισινῶν μορφῶν. Ἀπήντησεν ἐπιχαρίτως εἰς τὴν γενομένην αὐτῷ πρόσκλησιν, ἐκ τούτου δὲ προῆλθε φυσικῶς διάλογος, καθ' ὃν ἡ κυρία Δὲ Γρασὲν ἐταπείνωσε βαθμηδὸν τὴν φωνήν της, ἵνα καταστήσῃ αὐτὴν πρόσφορον εἰς τὰς ἐμπιστευτικάς της ὁμιλίας. Ἑκάτερος αὐτῶν εἶχεν ὁμοίαν ἐμπιστοσύνης ἀνάγκην. Οὕτω δέ, μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἐρωτοτρόπου διαλόγου καὶ σοβαρῶν ἀστειοτήτων, ἡ ἐπιτηδεία ἐπαρχιῶτις κατώρθωσε νὰ τῷ εἴπῃ, χωρὶς νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὴν ἤκουον οἱ ἄλλοι, οἱ περὶ τῆς πωλήσεως τῶν οἴνων ὁμιλοῦντες, περὶ ἧς ἠσχολεῖτο τότε ὁλόκληρος ἡ Σωμύρη :

— Ἂν θελήσετε, κύριε, νὰ μᾶς κάμητε τὴν τιμὴν νὰ ἔλθετε νὰ μᾶς ἰδῆτε, θὰ προξενήσετε μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ εἰς τὸν σύζυγόν μου καὶ εἰς ἐμέ. Ἡ αἴθουσά μας εἶνε ἡ μόνη τῆς Σωμύρης, ὅπου θὰ συναντήσετε τοὺς μεγαλεμπόρους ὁμοῦ μὲ τοὺς εὐγενεῖς. Ἡμεῖς ἀνήκομεν, βλέπετε, καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς τάξεις, αἱ ὁποῖαι μόνον εἰς τὴν οἰκίαν μας συναντῶνται, διότι εἶνε διασκεδαστικὴ οἰκία· τὸν σύζυγόν μου, τὸ λέγω μὲ ὑπερηφάνειαν, τὸν τιμοῦν ἐπίσης καὶ αἱ δύο τάξεις. Θὰ προσπαθήσωμεν ἑπομένως νὰ διασκεδάσωμεν ὀλίγον τὴν πλῆξιν τῆς ἐδῶ διαμονῆς σας. Τί θὰ γείνετε, θεέ μου!, ἂν μένετε πάντοτε εἰς τοῦ κυρίου Γρανδέ. Ὁ θεῖός σας εἶνε γέρων φιλάργυρος, μὴ συλλογιζόμενος τίποτε ἄλλο παρὰ τὰς καταβολάδας του, ἡ θεία σας εἶνε μία εὐλαβής, ἡ ὁποία δὲν ἠμπορεῖ νὰ συνάψῃ δύο ἰδέας, καὶ ἡ ἐξαδέλφη σας εἶνε μία ἁπλῆ, κοινὴ κόρη, χωρὶς ἀνατροφήν, χωρὶς προῖκα, τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ εἶνε νὰ ἐμβαλλώνῃ ξεσκονόπανα.

— Δὲν εἶνε ἄσχημη αὐτὴ ἡ γυναῖκα, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Κάρολος Γρανδέ, ἀπαντῶν εἰς τοὺς ἀκισμοὺς τῆς κυρίας Δὲ Γρασέν.

— Θαρῶ, γυναῖκα, ὅτι ζητεῖς νὰ προστοιχίσῃς τὸν κύριον, εἶπε γελῶν ὁ ὑψηλὸς καὶ χονδρὸς τραπεζίτης.

Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἀκούσαντες ὁ συμβολαιογράφος καὶ ὁ πρόεδρος, εἶπον λόγους τινὰς μᾶλλον ἢ ἧττον κακεντρεχεῖς. Ἀλλ' ὁ ἀββᾶς ἐθεώρησεν αὐτοὺς πονηρῶς, καὶ συνοψίζων τὰ διανοήματα αὐτῶν, ἀφοῦ ἔλαβε ταμβάκον ἀπὸ τῆς ταμβακοθήκης του, ἣν περιέφερε κύκλῳ, εἶπε :

— Καὶ τίς ἄλλος εἰς τὴν Σωμύρην, κάλλιον τῆς κυρίας, δύναται νὰ ὑποδεχθῇ καὶ περιποιηθῇ τὸν κύριον;

— Πῶς δηλαδὴ τὸ ἐννοεῖτε, κύριε ἀββᾶ; ἠρώτησεν ὁ κύριος Δὲ Γρασέν.

— Τὸ ἐννοῶ, κύριε, κατὰ τὸν εὐνοϊκώτερον τρόπον διὰ σᾶς, διὰ τὴν κυρίαν, διὰ τὴν πόλιν τῆς Σωμύρης καὶ διὰ τὸν κύριον, προσέθηκεν ὁ πονηρὸς γέρων στρεφόμενος πρὸς τὸν Κάρολον.

Χωρὶς νὰ φανῇ κἂν ὅτι προσέχει, ὁ ἀββᾶς Κρυσὼ εἶχε μαντεύσει τὴν συνδιάλεξιν τοῦ Καρόλου καὶ τῆς κυρίας Δὲ Γρασέν.

— Κύριε, εἶπε τέλος ὁ Ἀδόλφος πρὸς τὸν Κάρολον μετὰ προσποιητῆς τινος ἀφελείας, δὲν ἠξεύρω ἂν μ' ἐνθυμεῖσθε κἄπως· εἶχα τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σᾶς ἔχω ἀντικρυνόν μου εἰς ἕνα χορόν, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὁ βαρῶνος Νοὺσιγκεν, καὶ. . .

— Βεβαίως, κύριε, βεβαίως, ἀπήντησεν ὁ Κάρολος, βλέπων μετ' ἐκπλήξεως ὅτι καθίστατο τὸ κέντρον τῆς γενικῆς φιλοφροσύνης.

— Ὁ κύριος εἶνε υἱός σας; ἠρώτησε τὴν κυρίαν Δὲ Γρασέν.

Ὁ ἀββᾶς προσεῖδε κακεντρεχῶς τὴν μητέρα.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπεν ἐκείνη.

— Ἦσθε λοιπὸν πολὺ νέος εἰς τοὺς Παρισίους; ὑπέλαβεν ὁ Κάρολος, ἀποτεινόμενος εἰς τὸν Ἀδόλφον.

— Ἄ, κύριέ μου, εἶπεν ὁ ἀββᾶς, τοὺς στέλλομεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα εὐθὺς ἅμα τοὺς ἀποκόψωμεν.

Ἡ κυρία Δὲ Γρασὲν ἠτένισε βαθὺ ἐρωτηματικὸν βλέμμα πρὸς τὸν ἀββᾶν.

— Πρέπει νὰ ἔλθῃ κάνεις εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐξηκολούθησε λέγων ἐκεῖνος, διὰ νὰ εὕρῃ γυναῖκας τριάκοντα καὶ τριακονταπέντε ἐτῶν τόσον νεαρὰς ὅσον εἶνε ἡ κυρία, καὶ μὲ υἱοὺς οἱ ὁποῖοι ἐντὸς ὀλίγου τελειώνουν τὸ πανεπιστήμιον. Νομίζω, κυρία μου, ἐξηκολούθησεν ὁ ἀββᾶς, ὅτι βλέπω ἀκόμη τοὺς νέους καὶ τὰς νέας ν' ἀναβαίνουν ἐπάνω εἰς τὰ καθίσματα διὰ νὰ σᾶς ἴδοῦν, ὅταν ἐχορεύατε. Δὲν ἐλησμόνησα τοὺς θριάμβους σας.

— Τί καταχθόνιος! εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ κυρία Δὲ Γρασέν. Μ' ἐμάντευσεν ἄρά γε;

— Φαίνεται ὅτι θὰ κάμω κρότον εἰς τὴν Σωμύρην, διελογίζετο ὁ Κάρολος, ἐκκομβῶν τὸν ἐπενδύτην του, θέτων τὴν χεῖρα εἰς τὸ ἐσωκάρδιόν του, καὶ θεωρῶν ἀορίστως διὰ τοῦ κενοῦ, ἵνα μιμηθῇ τὸν Βύρωνα, ὡς ἔγλυψεν αὐτὸν ὁ Chartrey.

Ὁ συμβολαιογράφος καὶ ὁ πρόεδρος παρετήρησαν ὅτι ὁ Γρανδὲ δὲν προσεῖχεν, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ὅτι ἦτο σπουδαίως ἀπησχολημένος διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς του· προσεπάθουν δὲ νὰ μαντεύσωσι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἐκ τῶν λεπτοτάτων κινήσεων τῆς μορφῆς τοῦ γέροντος, ἣν ἀπλέτως ἐφώτιζε τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ κηρίον. Ὁ ἀμπελουργὸς μετὰ μεγάλης δυσκολίας κατώρθου νὰ διατηρήσῃ τὴν συνήθη τῆς φυσιογνωμίας του γαλήνην. Πόσον δ' ἐπὶ τούτῳ ἐκοπίαζεν, εὐκόλως συμπεραίνει ἕκαστος, ἀναγινώσκων τὴν ἑπομένην ἀπαίσιον ἐπιστολήν :

«*Ἀδελφέ μου*,

»Ἐντὸς ὀλίγου κλείουν εἰκοσιτρία ἔτη, ἀφότου δὲν εἴδαμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον. Ὁ γάμος μου ὑπῆρξεν εὐκαιρία τῆς τελευταίας μας συναντήσεως, καὶ μετὰ τὴν συνάντησιν αὐτὴν ἐχωρίσθημεν εὔθυμοι. Δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ προΐδω τότε, ὅτι θὰ ἐγίνεσο μίαν ἡμέραν τὸ στήριγμα ὅλης τῆς οἰκογενείας, τῆς ὁποίας ἡ εὐημερία σοῦ ἐπροξένει τόσην χαράν. Ὅταν θὰ ἔχῃς τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν εἰς τὰς χεῖράς σου, δὲν θὰ ὑπάρχω πλέον. Ἡ θέσις μοῦ ἦτον τοιαύτη, ὥστε δὲν ἠθέλησα νὰ ζήσω καὶ νὰ ἐντρέπωμαι διὰ τὴν πτώχευσίν μου. Ἐκρατήθην εἰς τὸ χεῖλος τοῦ βαράθρου μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, ἐλπίζων ὅτι θὰ κατώρθωνα νὰ σωθῶ. Ἀλλὰ βλέπω ὅτι πρέπει νὰ πέσω. Αἱ χρεωκοπίαι τοῦ μεσίτου μου καὶ τοῦ συμβολαιογράφου μου Ῥογγὲν μοῦ ἀποῤῥοφοῦν τοὺς τελευταίους μου πόρους καὶ δὲν μοῦ ἀφίνουν τίποτε. Ὀφείλω δυστυχῶς τέσσαρα ἑκατομμύρια καὶ τὸ ἐνεργητικόν μου δὲν ὑπερβαίνει τὰ εἰκοσιπέντε τοῖς ἑκατόν. Οἱ οἶνοι, τοὺς ὁποίους ἔχω εἰς τὴν ἀποθήκην μου, εἶνε εἰς ἔκπτωσιν καταστρεπτικήν, τῆς ὁποίας ἀφορμὴ εἶνε ἡ ἀφθονία καὶ ἡ καλὴ ποιότης τῆς ἐφετεινῆς σας συγκομιδῆς. Ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ὅλ' οἱ παρισινοὶ θὰ λέγουν : «Ὁ Κύριος Γρανδὲ ἦτο ἄτιμος». Ἐγώ, τίμιος ἄνθρωπος, θὰ κοιμηθῶ ἐντὸς σαβάνου ἀτιμίας. Ἀφαιρῶ ἀπὸ τὸν υἱόν μου καὶ τὸ ὄνομά του, τὸ ὁποῖον κηλιδόνω, καὶ τὴν περιουσίαν τῆς μητρός του. Δὲν γνωρίζει τίποτε, τὸ δυστυχὲς αὐτὸ καὶ λατρευμένον μου τέκνον. Ἀπεχωρίσθημεν τρυφερῶς, δὲν ἐννόησε δέ, κατ' εὐτυχίαν, ὅτι ὁ ἀποχαιρετισμός μου ἐκεῖνος ἦτο τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς ζωῆς μου. Δὲν θέλει ἄρά γε μὲ καταρασθῇ μίαν ἡμέραν; Ἀδελφέ μου, ἀδελφέ μου, ἡ κατάρα τῶν τέκνων μας εἶνε φοβερά. Ἡ ἰδική μας ἐξαλείφεται, ἀλλ' ἡ ἰδική των εἶνε ἀνέκκλητος. Γρανδέ, εἶσαι μεγαλείτερός μου καὶ μοῦ ὀφείλεις προστασίαν. Προσπάθησε νὰ μὴ ῥίψῃ ὁ Κάρολος λόγον πικρὸν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον μου! Ἀδελφέ μου! ἂν σ' ἔγραφον μὲ τὸ αἷμά μου καὶ μὲ τὰ δάκρυά μου, δὲν θὰ περιεῖχε τόσον πόνον, ὅσον περιέχει, ἡ ἐπιστολή μου. Διότι θὰ ἔκλαιε, θὰ ἔτρεχε τὸ αἷμά μου, θ' ἀπέθνησκα, καὶ δὲν θὰ ὑπέφερα πλέον· ἀλλὰ ὑποφέρω, καὶ βλέπω τὸν θάνατον, χωρὶς νὰ δακρύω.—Ἰδοὺ λοιπόν, γίνεσαι πατὴρ τοῦ Καρόλου. Δὲν ἔχει μητρικοὺς συγγενεῖς, καὶ ἠξεύρεις διατί. Διατί δὲν ἐνέδωσα εἰς τὰς κοινωνικὰς προλήψεις; Διατί ἐνέδωσα εἰς τὸν ἔρωτα; Διατί ἐνυμφεύθην τὴν νόθον κόρην μεγάλου ἄρχοντος;—Ὁ Κάρολος δὲν ἔχει πλέον οἰκογένειαν. Υἱέ μου! δυστυχισμένε υἱέ μου! Ἄκουσε, Γρανδὲ Δὲν ἔρχομαι νὰ σὲ παρακαλέσω δι' ἐμέ Ἡ περιουσία σου δὲν εἶνε τόση, ὥστε νὰ φέρῃ τὸ βάρος ὑποθήκης τριῶν ἑκατομμυρίων. Σὲ παρακαλῶ ὅμως διὰ τὸν υἱόν μου! Μάθε το, ἀδελφέ μου, ὅταν σ' ἐσυλλογίσθην, αἱ χεῖρές μου ἠνώθησαν καὶ σὲ ἱκέτευσαν. Γρανδέ, σοῦ ἐμπιστεύομαι, ἀποθνήσκων, τὸν Κάρολον, καὶ βλέπω τὰ πιστόλιά μου χωρὶς πόνον, συλλογιζόμενος ὅτι θὰ τοῦ γείνῃς πατήρ. Μὲ ἠγάπα πολὺ ὁ Κάρολος. Ἤμην τόσον καλὸς πρὸς αὐτόν, καὶ ποτὲ δὲν τοῦ ἐναντιώθην εἰς τίποτε. Δὲν θὰ μὲ καταρασθῇ. Θὰ τὸ ἴδῃς καὶ σύ. Εἶνε γλυκύς, ὁμοιάζει τῆς μητρός του, καὶ ποτέ του δὲν θὰ σὲ δυσαρεστήσῃ. Πτωχὸ παιδί! Συνειθισμένος εἰς τὰς ἀπολαύσεις τῆς πολυτελείας, δὲν γνωρίζει τὰς στερήσεις, εἰς τὰς ὁποίας μὰς κατεδίκασε καὶ τοὺς δύο ἡ πρώτη μας πτωχεία . . . Καὶ ἰδού, σήμερον εἶνε κατεστραμμένος, πάμπτωχος καὶ μόνος! Ναί, ὅλοι μου οἱ φίλοι θὰ τὸν ἀποφύγουν, καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι ἡ αἰτία τῶν ταπεινώσεών του. Ἄ, πῶς ἤθελα νὰ εἶχα τόσον ἰσχυρὸν τὸν βραχίονα, ὥστε νὰ τὸν σφενδονίσω διὰ μιᾶς εἰς τοὺς οὐρανούς, πλησίον τῆς μητρός του! Τί ἀνοησίας σοῦ γράφω! Ἐπανέρχομαι εἰς τὴν δυστυχίαν μου καὶ εἰς τὴν δυστυχίαν τοῦ Καρόλου. Σοῦ τὸν στέλλω λοιπόν, διὰ νὰ τοῦ μάθῃς μὲ τρόπον καὶ τὸν θάνατόν μου καὶ τὴν μέλλουσαν τύχην του. Ἔσο πατὴρ δι' αὐτόν, ἀλλὰ καλὸς πατήρ. Μὴ τὸν ἀποσπάσῃς διὰ μιᾶς ἀπὸ τὸν ἀργόν του βίον. Θὰ ἦτο καταστρεπτικὸν δι' αὐτόν. — Τὸν παρακαλῶ γονυπετὴς νὰ παραιτηθῇ τῶν ἀπαιτήσεων, ὅσας ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐναντίον μου ὡς κληρονόμος τῆς μητρός του. Ἀλλ' ἡ παράκλησίς μου εἶνε περιττή. Ἔχει τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς, καὶ θὰ αἰσθανθῇ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἑνωθῇ μὲ τοὺς δανειστάς μου. Εἰπέ του νὰ παραιτηθῇ ἐγκαίρως τῆς κληρονομίας μου. Παράστησε εἰς αὐτόν, πόσον σκληρὰ καὶ τραχεῖα θὰ εἶναι ἡ ζωή, τὴν ὁποίαν τοῦ κληροδοτῶ· καί, ἂν μ' ἀγαπᾷ ἀκόμη, εἰπέ του ἐξ ὀνόματός μου, ὅτι δὲν ἐχάθη ὁ κόσμος δι' αὐτόν. Ναί· ἡ ἐργασία, ἥτις μᾶς ἔσωσε καὶ τοὺς δύο, ἠμπορεῖ νὰ τοῦ ἀποδώσῃ τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον τοῦ ἀφαιρῶ, καί, ἂν θελήσῃ ν' ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τοῦ πατρός του, ὅστις πρὸς χάριν του θὰ ἐπεθύμει νὰ ἐξέλθῃ μίαν στιγμὴν ἀπὸ τὸν τάφον, ἂς ἀναχωρήσῃ, . . . ἂς ὑπάγῃ εἰς τὰς Ἰνδίας. Ὁ Κάρολος, ἀδελφέ μου, εἶνε νέος χρηστὸς καὶ γενναῖος. Θὰ τοῦ δώσῃς ἓν μικρὸν κεφάλαιον, θὰ προτιμήσῃ δὲ ν' ἀποθάνῃ μᾶλλον παρὰ νὰ μὴ σοῦ ἀποδώσῃ ὅ,τι τοῦ δανείσῃς. Θὰ τοῦ δανείσῃς Γρανδέ, διότι ἀλλέως θὰ σὲ τύπτῃ ἡ συνείδησις. Ἄ! ἂν ὁ υἱός μου δὲν εὕρῃ πλησίον σου οὔτε συνδρομὴν οὔτε ἀγάπην, θὰ ζητήσω αἰωνίως ἐκδίκησιν ἀπὸ τὸν θεὸν διὰ τὴν σκληρότητά σου. Ἂν εἶχα κατορθώσει νὰ διασώσω ὀλίγα χρήματα, θὰ εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ δώσω μικράν τινα ποσότητα, ἀπέναντι τῆς περιουσίας τῆς μητρός του. Ἀλλ' αἱ πληρωμαὶ τοῦ τέλους τοῦ μηνὸς ἀπεῤῥόφησαν ὅλους μου τοὺς πόρους. Ἐπεθύμουν ν' ἀποθάνω, χωρὶς νὰ ἔχω ἀμφιβολίας περὶ τῆς τύχης τοῦ τέκνου μου· ἐπεθύμουν νὰ μ' ἐθέρμαινεν ἡ χεῖρ σου κατὰ τὰς τελευταίας μου στιγμάς, καὶ νὰ μ' ἔδιδεν ἱερὰν

ὑπόσχεσιν περὶ τοῦ μέλλοντός του· ἀλλ' ὁ καιρὸς μοῦ λείπει. Ἐνῷ ὁ Κάρολος ὁδοιπορεῖ, εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ καταστρώσω τὸν ἰσολογισμόν μου. Προσπαθῶ ν' ἀποδείξω, διὰ τῆς καλῆς μου πίστεως, ἥτις προΐσταται ὅλων μου τῶν ἐπιχειρήσεων, ὅτι ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς μου δὲν εἶνε σφάλμα, οὐδὲ ἀνηθικότης. Δὲν εἶνε καὶ τοῦτο πρόνοια ὑπὲρ τοῦ Καρόλου; Χαῖρε, ἀδελφέ μου. Σοῦ εὔχομαι πᾶσαν τοῦ θεοῦ τὴν εὐλογίαν διὰ τὴν εὐγενῆ κηδεμονίαν, τὴν ὁποίαν σοῦ ἐμπιστεύομαι, καὶ τὴν ὁποίαν δέχεσαι. δὲν ἀμφιβάλλω. Θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε φωνὴ δεομένη ὑπὲρ σοῦ εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνον, ὅπου θὰ μεταβῶμεν ὅλοι μίαν ἡμέραν, καὶ ὅπου ἤδη εὑρίσκομαι.

»ΒΙΚΤΩΡ, ΑΓΓΕΛΟΣ, ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΓΡΑΝΔΕ».

— Καὶ τί καλὰ λέγετε; εἶπεν ὁ γέρων Γρανδέ, συμπτύσσων τὴν ἐπιστολὴν ἀκριβῶς ὅπως ἦτο διπλωμένη, καὶ θέτων αὐτὴν εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ ὑπενδύτου του.

Θεωρῶν δὲ τὸν ἀνεψιόν του δειλῶς καὶ συνεσταλμένως, ἵνα κρύψῃ οὕτω τὴν συγκίνησιν αὐτοῦ καὶ τοὺς ὑπολογισμούς του,

— Ἐζεστάθης; τὸν ἠρώτησε.

— Ἐξαίρετα, θεῖέ μου.

— Καὶ αἱ γυναῖκές μας ποῦ εἶνε; ἠρώτησεν ὁ θεῖος, λησμονῶν ἤδη ὅτι ὁ ἀνεψιός του ἔμελλε νὰ κοιμηθῇ παρ' αὐτῷ.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπανῆλθον ἡ Εὐγενία καὶ ἡ κυρία Γρανδέ.

— Εσυγυρίσατε ἐπάνω; ἠρώτησεν ὁ γηραιός, ἀνακτῶν πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἠρεμίαν.

— Μάλιστα, πατέρα.

— Τὸ λοιπόν, ἀνεψιέ μου, ἂν εἶσαι κουρασμένος, νὰ σὲ ὁδηγήσῃ ἡ Ἀννέτα εἰς τὸ δωμάτιόν σου. Δὲν θὰ εὕρῃς περίφημα πράγματα, ἀλλὰ θὰ συμπαθήσῃς βέβαια πτωχοὺς ἀνθρώπους ποῦ τοὺς ῥημάζουν οἱ φόροι.

— Ἂς μὴν ἤμεθα ἀδιάκριτοι, Γρανδέ, εἶπεν ὁ τραπεζίτης. Θὰ ἔχετε νὰ εἰπῆτε πολλὰ μὲ τὸν ἀνεψιόν σας, καὶ ἡμεῖς σᾶς καλονυκτίζομεν. Αὔριον τὰ λοιπά.

Μετὰ τὰς λέξεις ταύτας οἱ παρεστῶτες ἠγέρθησαν καὶ ἕκαστος ἀπεχαιρέτισεν ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρός του. Ὁ γέρων συμβολαιογράφος ἔλαβεν ἀπὸ τῆς θύρας τὸν φανόν του, καὶ ἀνάψας αὐτόν, προέτεινεν εἰς τοὺς Δὲ Γρασὲν νὰ τοὺς συνοδεύσῃ. Ἡ κυρία Δὲ Γρασὲν δὲν εἶχε προϊδεῖ τὸ ἔκτακτον γεγονός, ὅπερ ἔμελλε νὰ περάνῃ προώρως τὴν ἑσπερίδα, καὶ ὁ ὑπηρέτης της δὲν εἶχεν ἔλθει.

— Μοῦ κάμνετε τὴν τιμὴν νὰ δεχθῆτε τὸν βραχίονά μου; εἶπεν ὁ ἀββᾶς Κρυσὼ πρὸς τὴν κυρίαν Δὲ Γρασέν.

— Εὐχαριστῶ, κύριε ἀββᾶ, ἔχω τὸν υἱόν μου, ἀπήντησεν ἐκείνη ξηρῶς.

— Ἡ συνοδία μου δὲν ἐκθέτει τὰς κυρίας, εἶπεν ὁ ἀββᾶς.

— Ἔλα τόρα, δόσε τὸν βραχίονά σου εἰς τὸν κύριον Κρυσώ, εἶπε πρὸς αὐτὴν ὁ σύζυγός της.

Ὁ ἀββᾶς ἀπήγαγεν ἀρκετὰ γοργῶς τὴν ὡραίαν κυρίαν, ὥστε νὰ εὑρεθῇ βήματά τινα προηγούμενος τῆς λοιπῆς συνοδίας.

— Εἰν' εὔμορφος αὐτὸς ὁ νέος, κυρία, τῇ εἶπε, σφίγγων τὸν βραχίονά της. *Γειαὶς καὶ χαιρετίσματα* τόρα πλέον εἰς τὴν δεσποινίδα Γρανδέ. Ἡ Εὐγενία εἶνε διὰ τὸν Παρισινόν. Ἂν ὁ ἐξάδελφος δὲν εἶν' ἐρωτευμένος μὲ καμμίαν παρισινήν, ὁ υἱός σας θὰ τὸν ἔχῃ ἀντίζηλον . . .

— Δὲν βαρύνεσθε, κύριε ἀββᾶ! Ὁ νέος αὐτὸς θὰ ἰδῇ πολὺ γρήγορα, ὅτι ἡ Εὐγενία εἶνε μία κόρη κουτὴ καὶ μαραμμένη πλέον. Τὴν παρετηρήσατε ἀπόψε; Ἤτον κίτρινη ἀὰν τὸ κυδῶνι.

— Κ' ἐκάματε βεβαίως τὸν ἐξάδελφον νὰ τὸ παρατηρήσῃ.

— Ἐννοεῖται, δὲν εἶχα λόγον . . .

— Φθάνει νὰ στέκεσθε, κυρία μου, πάντοτε, πλησίον τῆς Εὐγενίας, καὶ δὲν θὰ ἔχετε ἀνάγκην νὰ κακολογῆτε εἰς τὸν νέον τὴν ἐξάδελφήν του. Θὰ κάμῃ μόνος του τὴν σύγκρισιν, καί . . .

— Ἐν πρώτοις μοῦ ὑπεσχέθη νὰ ἔλθῃ μεθαύριον νὰ γευματίσῃ μαζύ μας.

— Ὤ, ἂν ἠθέλατε, κυρία . . . εἶπεν ὁ ἀββᾶς.

— Τί θέλετε νὰ θέλω, κύριε ἀββᾶ; ἐννοεῖται νὰ μοῦ δώσετε κακὰς συμβουλάς; Ὅταν φθάσῃ κανείς, ὡς ἐγώ, εἰς τὰ τριανταεννέα μὲ ὑπόληψιν ἀκηλίδωτον, δὲν ἔχει ὄρεξιν νὰ τὴν κινδυνεύσῃ, οὐδὲ διὰ βασίλειον ὁλόκληρον. Εἰς τὴν ἡλικίαν μας, ἀββᾶ, ἐννοούμεθα εὔκολα . . . καὶ αἱ ἰδέαι σας μοῦ φαίνονται κάπως ἀπρεπεῖς δι' ἀββᾶν.

— Ἤθελα ἁπλῶς νὰ σᾶς εἰπῶ . . . .

— Ἠθέλετε νὰ μοῦ συμβουλεύσετε πράγματα ἄτοπα, δὲν εἶνε ἀμφιβολία. Ἂν ὁ νέος αὐτός, ὁ ὁποῖος—συμφωνῶ—εἶνε εὔμορφος, ἐπεριποιεῖτο ἐμέ, δὲν θὰ ἐσυλλογίζετο τὴν ἐξαδέλφην του. Εἰς Παρισίους, τὸ γνωρίζω, μερικαὶ καλαὶ μητέρες θυσιάζονται πολλάκις διὰ νὰ εὐτυχίσουν καὶ νὰ πλουτίσουν τὰ τέκνα των. Ἀλλὰ ἐδῶ εἴμεθα εἰς ἐπαρχίαν, κύριε ἀββᾶ.

— Μάλιστα, κυρία μου.

— Καί, ἐπανέλαβεν, οὔτ' ἐγὼ οὔτε ὁ Ἀδόλφος θὰ εἴχαμεν διάθεσιν ν' ἀγοράσωμεν τοιουτοτρόπως καὶ ἑκατὸν ἑκατομμύρια.

— Δὲν ὡμίλησα, κυρία μου, περὶ ἑκατὸν ἑκατομμυρίων. Ὁ πειρασμὸς θὰ ἦτο ἴσως ἀνώτερος τῶν δυνάμεων καὶ τῶν δύο σας. Νομίζω μόνον, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ χρηστοτάτη κυρία δύναται,—ἐν πάσῃ τιμῇ, ἐννοεῖται—νὰ τολμήσῃ ἐνίοτε μικράς τινας ἐρωτοτροπίας, αἱ ὁποῖαι εἶνε πολλάκις καὶ κοινωνικὸν καθῆκον, καί . . .

— Νομίζετε;

— Δὲν ἔχομεν καθῆκον, κυρία μου, νὰ προσ-

παθῶμεν νὰ ἤμεθα εὐάρεστοι πρὸς ἀλλήλους;— Μὲ συγχωρεῖτε νὰ σπογγίσω τὴν μύτην μου — Σᾶς βεβαιῶ, κυρία μου, ἐπανέλαβεν, ὅτι σᾶς ἐκύτταζε μὲ τὸ γυαλί του πολὺ κολακευτικώτερα παρ' ὅ,τι ἐκύτταζεν ἐμέ. Ἀλλὰ τὸν συγχωρῶ ὅτι ἐπροτίμα τὴν νεότητα ἀπὸ τὸ γῆρας . . .

— Εἶνε φανερόν, ἔλεγεν ὁ πρόεδρος διὰ τῆς χανδρῆς του φωνῆς, ὅτι ὁ κύριος Γρανδὲ τῶν Παρισίων στέλλει τὸν υἱόν του εἰς τὴν Σωμύρην μὲ σκοποὺς γάμου.

— Ἀλλὰ τότε ὁ ἐξάδελφος δὲν θὰ ἤρχετο τόσον ἐξαφνικά, ἀπήντα ὁ συμβολαιογράφος.

— Δὲν σημαίνει αὐτὸ τίποτε, εἶπεν ὁ κύριος Δὲ Γρασέν, ὁ γέρων εἶνε κρυφός.

— Ἠξεύρεις, Δὲ Γρασεν; τὸν ἐκάλεσα εἰς τὸ γεῦμα αὐ ὸν τὸν νέον. Πρέπει νὰ 'πάγῃς νὰ προσκαλέσῃς τὸν κύριον καὶ τὴν κυρίαν Λαρσονιέρ, τοὺς Χωτουά, μὲ τὴν ὡραίαν των δεσποινίδα, ἐννοεῖται. Φθάνει μόνον νὰ ἐνδυθῇ κάπως καλὰ ἐκείνην τὴν ἡμέραν, διότι ἡ μητέρα της, ἀπὸ ζηλοτυπίαν, τὴν ἐνδύει ἐλεεινά. Ἐλπίζω, κύριοι, ὅτι θὰ μᾶς κάμετε τὴν τιμὴν νὰ ἔλθετε, προσέθηκε, σταματῶσα τὴν συνοδίαν καὶ στρεφομένη πρὸς τοὺς δύο Κρυσώ.

— Ἰδού, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν σας, κυρία μου, εἶπεν ὁ συμβολαιογράφος.

Ἀφοῦ ἐχαιρέτισαν τοὺς τρεῖς Δὲ Γρασέν, οἱ τρεῖς Κρυσὼ ἐπανέκαμψαν οἴκαδε, ἐξετάζοντες καθ' ὁδὸν καὶ ἀναλύοντες, μεθ' ὅλης τῆς εἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπαρχιωτικῆς μεγαλοφυΐας, τὸ μέγα τῆς ἑσπέρας γεγονός, ὅπερ μετέβαλεν οὐσιωδῶς τὴν ἀμοιβαίαν θέσιν τῶν *γρασεριστῶν* καὶ *κρυσωτιστῶν*. Ἡ θαυμάσιος εὐφυΐα, ἥτις διεῖπε τὰς πράξεις τῶν μεγάλων ἐκείνων ὑπολογιστῶν, κατέδειξεν εἰς πάντας τὴν ἀνάγκην στιγμιαίας τινος συμμαχίας κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Δὲν εἶχον ἴσον πάντες καθῆκον νὰ ἐμποδίσωσι τὴν Εὐγενίαν ἀπὸ τοῦ ν' ἀγαπήσῃ τὸν ἐξάδελφόν της, καὶ ν' ἀποτρέψωσι τὸν Κάρολον τοῦ νὰ συλλογίζεται τὴν ἐξαδέλφην του; Ἦτο ἄρα δυνατὸν νὰ ἀντιστῇ ὁ Παρισινὸς εἰς τοὺς δολίους ὑπαινιγμούς, τὰς γλυκερὰς συκοφαντίας, τὰς πλήρεις ἐπαίνων κακολογίας καὶ τὰς ἀφελεῖς ἀρνήσεις, αἵτινες ἤθελον περιστοιχίσει αὐτὸν πανταχόθεν, ἵνα τὸν ἀπατήσωσι;

Ὅτε οἱ τέσσαρες συγγενεῖς ἀπέμειναν μόνοι ἐν τῇ αἰθούσῃ, ὁ κύριος Γρανδὲ εἶπεν εἰς τὸν ἀνεψιόν του:

— Εἶνε ὥρα νὰ κοιμηθῶμεν. Εἶνε ἀργὰ τόρα νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν ὑποθέσεων, διὰ τὰς ὁποίας ἦλθες ἐδῶ. Αὔριον θὰ εὕρωμεν τὴν εὐκαιρίαν. Ἐδῶ προγευματίζομεν εἰς τὰς ὀκτώ. Τὸ μεσημέρι τρώγομεν ὀλίγον ψωμὶ εἰς τὸ ποδάρι μ' ἕνα δύο καρπούς, καὶ πίνομεν ἕνα ποτῆρι ἄσπρον κρασί. Ἔπειτα γευματίζομεν, ὡς οἱ παρισινοί, εἰς τὰς πέντε. Αὐτὸ εἶνε τὸ τακτικόν μας. Ἂν θέλῃς νὰ ἰδῇς τὴν πόλιν ἢ τὰ περίχωρα, εἶσ' ἐλεύθερος 'σὰν τὸ πουλί. Ἐμὲ θὰ μὲ συγχωρήσῃς, ἂν αἱ ὑποθέσεις μου δὲν μοῦ συγχωροῦν νὰ σὲ συνοδεύω. Θὰ τοὺς ἀκούσῃς ἐδῶ ὅλους νὰ σοῦ λέγουν, ὅτι εἶμαι πλούσιος. Ὁ κύριος Γρανδέ, ἐπάνω, ὁ κύριος Γρανδέ, κάτω. Ἂς λέγουν, . . . ἀδιαφορῶ. Αἱ φλυαρίαι των δὲν μοῦ κάμνουν ζημίαν. Ἀλλὰ γνώριζε, ὅτι δὲν ἔχω λεπτόν, καὶ ἐργάζομαι ὡς νέος ἐργάτης, τοῦ ὁποίου ὅλη ἡ περιουσία εἶνε τὰ δύο του χέρια καὶ ἕνα κακὸ ῥοκάνι. Θὰ ἰδῆς ἴσως γρήγορα καὶ μόνος σου τί κοστίζει ἕνα τάλληρον, ὅταν χρειάζεται νὰ τὸ ἀποκτήσῃ κάνεις μὲ τὸν ἱδρῶτά του. Ἔλα, Ἀννέτα, τὰ κεριά!

— Ἐλπίζω, ἀνεψιέ μου, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ, ὅτι θὰ εὕρῃς ὅ, τι σοῦ χρειάζεται. Ἂν λείπῃ τίποτε, φωνάζεις τῆς Ἀννέτας.

— Δὲν πιστεύω, ἀγαπητή μου θεία, διότι ἔφερα μαζύ μου, ὅ,τι μοῦ χρειάζεται. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς εὐχηθῶ τὴν καληνύκτα, καθὼς καὶ εἰς τὴν νέαν μου ἐξαδέλφην.

Ὁ Κάρολος ἔλαβεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Ἀννέτας κηρίον ἀνημμένον, ἠγορασμένον εἰς τὴν πόλιν, ἱκανῶς κίτρινον καὶ γηραιόν, τοσούτῳ δὲ ὅμοιον πρὸς ἀλειμματοκήριον, ὥστε ὁ κύριος Γρανδέ, οὐδόλως ὑποπτεύων τὴν ὕπαρξιν τοιούτου κηρίου ἐν τῇ οἰκίᾳ, δὲν παρετήρησε τὴν σπατάλην ἐκείνην.

— Νὰ σᾶς δείξω τὸν δρόμον, εἶπεν ὁ γέρων.

Ἀντὶ δὲ νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς θύρας τῆς αἰθούσης, ἥτις ἔφερεν ὑπὸ τὸν θόλον, διέβη ὁ Γρανδὲ διὰ τοῦ διαδρόμου, ὅστις ἐχώριζε τὴν αἴθουσαν ἀπὸ τοῦ μαγειρείου. Αὐτόκλειστος θύρα, φέρουσα ἐν μέσῳ μεγάλην ὄελον ὠοειδῆ τὸ σχῆμα, ἔφραττε τὸν διάδρομον ἐκεῖνον πρὸς τὸ μέρος τῆς κλίμακος, ἀποκωλύουσα οὕτω τὴν ἔφοδον τοῦ ψύχους. Οὐχ ἧττον ἐσύριζε δι' αὐτῆς τὸν χειμῶνα δριμὺς ὁ βορρᾶς, καὶ μ' ὅλα τὰ στυπώματα τῶν θυρῶν τῆς αἰθούσης, μόλις διετηρεῖτο ἐν αὐτῇ ἀνεκτή τις θερμοκρασία. Ἡ Ἀννέτα ἐμανδάλωσε τὴν ἐξώθυραν, ἔκλεισε τὴν αἴθουσαν, καὶ ἔλυσεν ἐν τῷ σταύλῳ κύνα μολοσσόν, οὗτινος ἡ φωνὴ ἦτο ἀμυδρὰ καὶ βραγχώδης, ὡς ἂν ἔπασχε λαρυγγίτιδα. Τὸ ζῶον ἐκεῖνο, ἀγριότητος πεφημισμένης, οὐδένα ἐγνώριζεν ἄλλον πλὴν τῆς Ἀννέτας. Αἱ δύο αὐταὶ ἀγροτικαὶ ὑπάρξεις συνεννοοῦντο.

Ὅτε ὁ Κάρολος εἶδε τοὺς κιτρινωποὺς καὶ αἰθαλώδεις τοίχους τοῦ κλωβοῦ ἐκείνου, ἐν ᾧ ἡ σαθρὰ κλίμαξ ἔτρεμεν ὑπὸ τὸ βαρὺ βῆμα τοῦ θείου του, ἡ ἀπογοήτευσίς του προέβη κορυφουμένη. Ὑπέλαβεν ἑαυτὸν ἐντὸς ὀρνιθῶνος. Ἡ θεία του καὶ ἡ ἐξαδέλφη του, πρὸς ἃς ἐστράφη ἵνα ἐρωτήσῃ σιωπηρῶς τὰς μορφάς των, τοσοῦτον εἶχον συνειθίσει τὴν κλίμακα ἐκείνην, ὥστε, οὐδὲ κἂν μαντεύουσαι τὴν ἔκπληξίν του, ἐξέλαβον αὐτὴν ὡς φιλικήν τινα ἔκφρασιν καὶ ἀνταπεκρίθησαν διὰ φιλόφρονος μειδιάματος, ὅπερ τὸν ἀπήλπισε.

— Τί διάβολον μ' ἔστειλεν ἐδῶ ὁ πατήρ μου; διελογίσθη.

Φθὰς εἰς τὸ πρῶτον τῆς κλίμακος διάζωμα, εἶδε τρεῖς θύρας κεραμόχρους καὶ χωρὶς περιοχῆς, βυθιζομένας ἐντὸς τοῦ κονιώδους τοίχου καὶ ὡπλισμένας διὰ σιδηρῶν γομφωτῶν ζωσμάτων, ἐκφανῶν καὶ καταληγόντων εἰς ὀξύ, ὡς καὶ τὰ ἐπιμήκη σιδηρᾶ ἐπίκλειθρα. Ἡ ἀπέναντι τῆς κλίμακος εὑρισκομένη θύρα, ἥτις ἔφερεν εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ μαγειρείου δωμάτιον, ἦτο προδήλως τετειχισμένη. Εἰς τὸ δωμάτιον αὐτὸ εἰσήρχετό τις διὰ τοῦ κοιτῶνος τοῦ Γρανδέ, οὗτινος ἦτο παράρτημα. Ἡ μόνη θυρίς, ὅθεν ἐρωτίζετο ἦν ὠχυρωμένη πρὸς τὴν αὐλὴν διὰ φοβερῶν σιδηρῶν κιγκλίδων. Οὐδείς, οὐδ' αὐτὴ ἡ κυρία Γρανδέ, εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς αὐτοῦ. Ὁ γέρων ἠξίου νὰ μένῃ μόνος ἐκεῖ, ὡς ἀλχημιστὴς παρὰ τὴν κάμινόν του. Ἐκεῖ, βεβαίως, κρύπτη τις ἦν ἐπιδεξίως κατεσκευασμένη· ἐκεῖ ἀπεταμιεύοντο τὰ κτηματόγραφα, ἐκεῖ ἐκρέμαντο αἱ πρὸς ζυγισμὸν τῶν λουδοβικείων πλάστιγγες, ἐκεῖ παρεσκευάζοντο διὰ νυκτὸς αἱ ἐξοφλήσεις, αἱ ἀποδείξεις παραλαβῆς, οἱ λογαριασμοὶ παντὸς εἴδους, οὕτως ὥστε οἱ μετὰ τοῦ Γρανδὲ συναλασσόμενοι, βλέποντες αὐτὸν πάντοτ' ἐνήμερον, ἐφανταζοντο βεβαίως ὅτι εἶχεν εἰς τὰς διαταγάς του δαίμονά τινα ἢ νύμφην τῶν ἀέρων. Ἐκεῖ ἀναμριβόλως, ὅτε ἡ Ἀννέτα ῥέγχουσα διέσειε τὸ πάτωμα τῆς οἰκίας, ὅτε ὁ μολοσσὸς ἠγρύπνει κ' ἐχασμᾶτο ἐν τῇ αὐλῇ, ὅτε ἡ κυρία καὶ ἡ δεσποινὶς Γρανδὲ ἐκοιμῶντο ὕπνον βαθύν, ἤρχετο ὁ γέρων βυτοποιὸς θωπεύων, περιέπων, θεραπεύων, ἐπωάζων κ' ἐναγκαλιζόμενος οὕτως εἰπεῖν, τὸν χρυσόν του. Οἱ τοῖχοι ἦσαν παχεῖς καὶ τὰ παραθυρόφυλλα βωβά. Αὐτὸς μόνος εἶχε τὴν κλεῖδα τοῦ ἐργαστηρίου ἐκείνου, ὅπου, ὡς ἐλέγετο, ἐμελέτα σχεδιογραφήματα, ἐφ' ὧν ἐσημειοῦντο μέχρις ἑνὸς τὰ δένδρα του, κ' ἐφ' ὧν ὑπελόγιζε τὴν ἐσοδείαν του μέχρις ἀγκαλίδος καὶ καταβολάδος. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Εὐγενίας ἦτο ἀντικρὺ τῆς τετειχισμένης ἐκείνης θύρας. Εἶτα δέ, κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ διαζώματος, ἦσαν τὰ δωμάτια τῶν συζύγων, οἵτινες κατεῖχον ἅπαν τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ οἴκου. Ἡ κυρία Γρανδὲ εἶχε δωμάτιον συνεχὲς πρὸς τὸ τῆς Εὐγενίας, εἰς ὃ εἰσήρχετό τις διὰ θύρας ὑελοφράκτου. Τὸ δωμάτιον τοῦ αὐθέντου ἐχωρίζετο ἀπὸ τοῦ τῆς συζύγου του διὰ μεσοφράγματος, διὰ παχέος δὲ τοίχου ἀπὸ τοῦ μυστηριώδους ἐκείνου διαιτήματος. Ὁ γέρων Γρανδὲ ὥρισε κατάλυμα τοῦ ἀνεψιοῦ του ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ, δῶμα ὑψηλόν, κείμενον ἄνωθεν τοῦ κοιτῶνός του, ὥστε νὰ δύναται νὰ τὸν ἀκούῃ περιπατοῦντα.

Ὅτε ἡ Εὐγενία καὶ ἡ μήτηρ της ἔφθασαν εἰς τὸ μέσον τοῦ διαζώματος, ἠσπάσθησαν ἀλλήλας, εἶτα δέ, ἀφοῦ ἀπέτειναν εἰς τὸν Κάρολον ὀλίγας λέξεις, ψυχρὰς μὲν ἐπὶ τῶν χειλέων, ἀλλὰ θερμὰς ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς κόρης, εἰσῆλθον εἰς τοὺς κοιτῶνάς των.

— Ἰδού, ἀνεψιέ μου, τὸ δωμάτιόν σου, εἶπεν ὁ Γρανδὲ πρὸς τὸν Κάρολον, ἀνοίγων αὐτῷ τὴν θύραν. Ἂν χρειασθῇς νὰ ἔβγῃς, φώναξε τὴν Ἀννέταν. Ἀλλέως, προσκυνήματα! ὁ σκύλος σὲ τρώγει χωρὶς νὰ σοῦ πάρῃ ἄδειαν. Ὕπνον ἐλαφρόν. Καληνύκτα.—Ἄ, ἄ! αἱ γυναῖκες, βλέπω, σοῦ ἄναψαν καὶ φωτιά!

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπεφάνη ἡ Ἀννέτα, φέρουσα πύραυνον.

— Ἄλλο κακὸν πάλιν! εἶπεν ὁ κύριος Γρανδέ. Μήπως ἦρες τὸν ἀνεψιόν μου διὰ λεχῶνα; Ἔλα, πάρε τὰ κάρβουνά σου, καὶ πήγαινε!

— Μά, αὐθέντη, τὰ σινδόνια εἶνε ὑγρά, καὶ ὁ κύριος ἰμοιάζει καλομαθημένος...

— Ἂς ἦνε... ἀφοῦ σοῦ μβῆκε 'ς τὸ κεφάλι! εἶπεν ὁ Γρανδέ, ὠθῶν αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὤμων. Πρόσεχε τὴν φωτιάν!

Εἶτα δὲ ὁ φιλάργυρος κατέβη γρυλλίζων λόγους συγκεχυμένους.

Ὁ Κάρολος ἀπέμεινεν ἐνεὸς ἐν μέσῳ τῶν ὁδοιπορικῶν του κιβωτίων. Περιεῖδε τὸ ὑπωρόφιόν του δῶμα, οὗτινος οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐστρωμένοι διὰ τοῦ κιτρίνου ἐκείνου διανθοῦς χαρτίου, ὅπερ κοσμεῖ συνήθως τὰ μικρὰ καπηλεῖα· ἠτένισε τὸ βλέμμα ἐπὶ τὴν ἐκ σκληροῦ ῥαβδωτοῦ τιτανολίθου ἑστίαν, ἧς ἡ θέα μόνη προὐξένει φρικίασιν· ἐθεώρησε τὰς ἐκ κιτρίνου ξύλου καλαμοπλέκτους καθέδρας, ὧν ἑκάστη ἐφαίνετο ἔχουσα πλείονας τῶν τεσσάρων γωνιῶν, καὶ τὸ ἀνοικτὸν κλινερμάριον, ὅπερ ἠδύνατο νὰ χωρέσῃ ἕνα στρατιώτην ὁλόκληρον, καὶ τὸν ἰσχνὸν τάπητα, ὅστις ἐκ παρυφῶν ἐριούχου ἀποτελούμενος, ἡπλοῦτο ἐνώπιον κλίνης, ἧς ἔτρεμον αἱ σκωληκόβρωτοι αὐλαῖαι, ὡς εἰ ἔμελλον νὰ καταπέσωσι. Προσιδὼν δὲ σοβαρῶς τὴν Ἀννέταν τῇ εἶπε:

— Δὲν μοῦ λέγεις, κόρη μου, εἶμαι εἰς τοῦ κυρίου Γρανδέ, τοῦ πρώην δημάρχου τῆς Σωμύρης, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Γρανδὲ τῶν Παρισίων;

— Βέβαια! Τί καλὸς αὐθέντης καὶ γλυκύς, ... ἐξαίρετος αὐθέντης! Θέλετε νὰ σᾶς βοηθήσω νὰ βγάλετε τὰ πράγματά σας;

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν θὰ κάμῃς ἄσχημα, *παλληκαρᾶ μου!* Σὺ χωρὶς ἄλλο θὰ ὑπηρέτησες εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ναυτικόν.

— Ὤ, ὤ, ὤ, ὤ! ἀνέκραξεν ἡ Ἀννέτα. Τί πρᾶγμα εἶνε αὐτὸ τὸ ναυτικόν; Εἶνε τοῦ ἁλμυροῦ νεροῦ;

— Ἔλα, βγάλε μου τὴν *βόμπα* μου ἀπ' αὐτὸν τὸν σάκκον. Νὰ τὸ κλειδί.

Ἡ Ἀννέτα, κατάπληκτος ἐκ θαυμασμοῦ, ἐξήγαγε κοιτωνίτην ἐκ πρασίνης μετάξης χρυσοῦφῆ καὶ διανθῆ.

— Θὰ τὸ φορέσετε αὐτὸ διὰ νὰ πλαγιάσετε; ἠρώτησε.

— Ναί.

— Παναγία μου! τί ὡραῖο στρωσίδι θὰ ἔκαμνε διὰ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τῆς ἐκκλησίας μας. Δὲν τὸ δίδετε, καλέ μου ἀφεντάκη, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, νὰ σώσετε καὶ τὴν ψυχήν σας; ἔτσι κολάζεσθε! Ἄχ, τί εὔμορφος ποῦ εἶσθε μ' αὐτό. Νὰ φωνάξω τὴν μικράν μου κυράν νὰ σᾶς ἰδῇ.

— Ἔλα, Ἀννέτα, σιώπαινε. Ἄφησέ με νὰ κοιμηθῶ, καὶ αὔριον συγυρίζω τὰ πράγματά μου. Ἂν σ' ἀρέσῃ τόσον ἡ *βόμπα* μου, εἶμαι καλὸς χριστιανός, καὶ σοῦ τὴν χαρίζω ὅταν θὰ φύγω, νὰ σώσῃς τὴν ψυχήν σου.

Ἡ Ἀννέτα ἔμεινεν ὡς στήλη ἁλός, θεωροῦσα τὸν Κάρολον, καὶ μὴ δυναμένη νὰ πιστεύσῃ εἰς τοὺς λόγους του.

— Νὰ μοῦ τὸ χαρίσετε, ἐμένα; αὐτὸ τὸ ὡραῖο πρᾶγμα; εἶπε τέλος ἀναχωροῦσα. Αὐτὸς ὁ αὐθέντης ὀνειρεύεται ἔξυπνος. Καλὴν νύκτα σας.

— Καλὴν νύκτα, Ἀννέτα.

— Τί ἦλθα νὰ κάμω ἐδῶ; διελογίσθη ὁ Κάρολος ἀποκοιμώμενος. Ὁ πατήρ μου δὲν εἶνε ἀνόητος, καὶ τὸ ταξείδιόν μου θὰ ἔχει ἕνα σκοπόν. Ἀδιάφορον! *Εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα*, ὅπως ἔλεγε, δὲν ἠξεύρω, βέβαια, ποῖος Ἕλλην χονδροκέφαλος.

— Παναγία μου! τί εὔμορφος εἶνε ὁ ἐξάδελφός μου! διελογίσθη ἡ Εὐγενία, διακόπτουσα τὴν προσευχήν της, ἣν οὐδὲ κἂν ἐπέρανε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην.

Ἡ κυρία Γρανδὲ οὐδὲν διελογίσθη κατακλινομένη. Ἤκουε διὰ τῆς θύρας τοῦ μεσοτοίχου τὸν φιλάργυρον περιπατοῦντα ἄνω καὶ κάτω ἐν τῷ κοιτῶνί του. Ὡς πᾶσαι αἱ δειλαὶ γυναῖκες, εἶχε σπουδάσει καλῶς τὸν χαρακτῆρα τοῦ κυρίου της. Ὅπως δὲ ὁ λάρος προβλέπει τὴν καταιγίδα, εἶχεν ἐκ μικρῶν τινων καὶ ἀδιοράτων σημείων μαντεύσει τὴν κλυδωνίζουσαν τὸν Γρανδὲ ἐσωτερικὴν τρικυμίαν, καί, ὡς μόνη της ἔλεγεν ἐν ὁμοίαις περιστάσεσιν, *ἔκαμνε τὴν νεκράν*.

Ὁ δὲ Γρανδὲ ἐθεώρει τὴν πρὸς τὸ ἄδυτον δωμάτιόν του ἄγουσαν θύραν, ἣν εἶχεν ἐνδύσει ἐσωτερικῶς διὰ σιδηρῶν ἐλασμάτων, κ' ἔλεγε καθ' ἑαυτόν:

— Τί ἀλλόκοτος ἰδέα τοῦ ἦλθε τοῦ ἀδελφοῦ μου νὰ μοῦ κληροδοτήσῃ τὸν υἱόν του; Ὡραία κληρονομία! Οὐδὲ εἴκοσι τάλληρα δὲν ἔχω νὰ τοῦ δώσω. Καὶ τί εἶνε εἴκοσι τάλληρα δι' αὐτὸν τὸν μοσχανάθρεπτον, ὅστις ἐκύτταζε μὲ τὸ γυαλὶ τὸ βαρόμετρόν μου, ὡς νὰ ἤθελε νὰ τοῦ βάλῃ φωτιάν.

Ἀναλογιζόμενος τὰς συνεπείας τῆς διαθήκης ἐκείνης, τῆς ἐν ὀδύναις τεχθείσης, ὁ Γρανδὲ ἦτο ἴσως πολὺ μᾶλλον τεταραγμένος ἢ ὁ ἀδελφός του, καθ' ἣν ὥραν τὴν ἔγραφε.

— Θὰ λάβω ἐκεῖνο τὸ χρυσὸν φόρεμα! διελογίζετο ἡ Ἀννέτα, καὶ ἀπεκοιμήθη ἐνδεδυμένη τὸ ὡραῖον τῆς ἁγίας τραπέζης ἐπικάλυμμα, ὀνειρευομένη ἄνθη καὶ τάπητας καὶ χρυσοῦφῆ ὑφάσματα, πρῶτον τότε ἐπὶ ζωῆς της, ὡς ἡ Εὐγενία πρῶτον τότε ὠνειρεύετο ἔρωτα.

[Ἕπεται συνέχεια].

Σύντομος ἐξήγησις

ΤΗΣ ΔΑΡΒΙΝΕΙΟΥ ΘΕΩΡΙΑΣ

Γεγονὸς γνωστόν, ἀφ' οὗ χρόνου ἤρξατο ὁ ἄνθρωπος νὰ παρατηρῇ τὰ περὶ αὐτόν, εἶνε ὅτι τὰ ἀνόργανα ὄντα, ἤτοι τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα, γεννῶσιν ἀπογόνους ὁμοίους πρὸς τοὺς γονεῖς. Τὸ ἐξαγόμενον τοῦτο τῆς πείρας ἔφερε βραδύτερον εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν ὁμοίων τούτων ζῴων ἢ φυτῶν, καὶ τῶν ταῦτα γεννησάντων γονέων, πρὸς ἕτερα ὄντα ἔχοντα ἄλλους ἀνομοίους χαρακτῆρας. Τὸ ἄθροισμα τῶν ὁμοίων, ἤτοι τῶν ὁμοίου χαρακτῆρας ἐχόντων καὶ ἀπὸ κοινῶν γονέων καταγομένων ζῴων καὶ φυτῶν ἐκλήθη ἐν γένει *εἶδος* καὶ ἐθεωρήθη ὡς αὐτοτελὲς, μὴ ἔχον οὐδόλως σχέσιν μετὰ τῶν ἄλλων, τῶν διαφόρους χαρακτῆρας ἐχόντων ζῴων καὶ φυτῶν.

Εἰς τὴν ἔννοιαν ταύτην τοῦ εἴδους, καθ' ἣν πολλὰς ὁμοίας μορφὰς φυτῶν ἢ ζῴων συνῆπτεν ἡ αὐτὴ κοινὴ καταγωγή, συμπεριελήφθη εἶτα καὶ ἀφ' ἑαυτῆς νοουμένη καὶ ἡ ἐπ' ἄπειρον γονιμότης ὅλων τῶν ἀτόμων εἴδους τινὸς καὶ ἡ ὁμοιότης αὐτῶν. Ὥστε ὅπως ὁμάς τις ζῴων ἢ φυτῶν ἀνήκῃ εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, δεῖ πάντα τὰ ἄτομα αὐτῆς νὰ κατάγωνται ἀπὸ τῶν αὐτῶν γονέων, νὰ ὦσι γόνιμα, καὶ νὰ ὁμοιάζωσι καὶ πρὸς ἄλληλα.

Ἀφ' ἧς ὅμως οἱ ζωολόγοι καὶ οἱ βοτανικοὶ ἤρξαντο νὰ σπουδάζωσιν ἐντελέστερον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα καὶ συλλέγωσιν αὐτὰ, καὶ ἀποθέτωσιν ἐν μουσείοις καὶ συλλογαῖς, ἔθετον ὡς βάσιν τὴν γενικῶς διαδεδομένην ἰδέαν ταύτην τοῦ εἴδους καὶ ἐφήρμοζον τὰ τρία κριτήρια, τουτέστι τῆς ἀπὸ τῶν αὐτῶν γονέων καταγωγῆς, τῆς γονιμότητος καὶ τῆς ὁμοιότητος, καὶ εἰς τὰ ἄγρια ζῷα καὶ εἰς τὰ αὐτοφυῆ φυτά. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον τῶν κριτηρίων τούτων δὲν ἦτο εὔχρηστον, ὁσάκις ἔφερον οἴκαδε νεκρὰ τὰ συνειλεγμένα ἄγνωστα φυτὰ ἢ ζῷα, ἢ ἐθεώρουν αὐτὰ τεταριχευμένα, διότι ἠγνόουν τίνες οἱ γονεῖς αὐτῶν. Ἄχρηστον ἐπίσης ἦτο καὶ τὸ δεύτερον κριτήριον, ἡ γονιμότης τῶν ζῴων ἢ τῶν φυτῶν. Πρὸς ὁρισμὸν λοιπὸν τοῦ εἴδους ὄντος τινὸς ἔμενε τὸ τρίτον κριτήριον ἐν χρήσει, ἡ ὁμοιότης τοῦ σώματος αὐτοῦ πρὸς ἄλλα παραπλήσια. Οὕτως ἀπὸ τῆς οὕτω καλουμένης φυσιολογικῆς καὶ γενεαλογικῆς ἐννοίας τοῦ εἴδους ἀπέμεινεν μόνον ἡ μορφολογικὴ, καθ' ἣν δηλ. ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος τῆς μορφῆς συνεπέραινον λίαν ὀρθῶς καὶ τὴν ἀπὸ κοινῶν γονέων καταγωγὴν, ἣν ἄλλως ἠδύνατουν νὰ ἐξηγήσωσιν.

Ἀλλ' ἡ ὁμοιότης αὕτη τῶν μορφῶν εἴδους τινὸς ζωϊκοῦ ἢ φυτικοῦ ἐφάνη δύσχρηστος ἐν τῇ πράξει, διότι καὶ οἱ ζωολόγοι καὶ οἱ βοτανικοὶ

ἐπείσθησαν ἐκ πείρας ὅτι τὰ ἔκγονα, ἤτοι οἱ ἀπόγονοι τῶν οἰκιακῶν ζῴων, μετὰ σειρὰν ὅλην ἀλληλοδιαδόχων γενεῶν, τόσῳ διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τὴν μορφήν, ὥστε μόλις δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν μικρά τις αὐτῶν πρὸς ἄλληλα ὁμοιότης. Ὁ μικρὸς π. χ. κυρτόπους κύων, ὁ κληθεὶς τροχοκύων, ἅτε διώκων τὸ ζῶον τρόχος ἐν τῇ βορείᾳ Εὐρώπῃ, διαφέρει τὰ μέγιστα τοῦ μεγάλου θηρευτικοῦ κυνός· ἐπίσης δὲ ἡ μεγαπρόλοβος περιστερὰ τῆς λεπτοφυοῦς καὶ ἀγγελιοφόρου, καὶ ὁ ῥαδινὸς ἱππευτικὸς ἵππος τοῦ διφροφόρου κτλ., ἐνῷ οὐδεὶς ἀμφιβάλλει περὶ τῆς κοινῆς καταγωγῆς τῶν διαφορωτάτων τούτων φυλῶν. Ἕνεκα τούτου συγκατέλεγον πάντες καὶ τὰς εἰς ἔσχατον βαθμὸν διαφόρους μορφὰς ἐν τῷ αὐτῷ εἴδει, καίτοι ἡ διαφορὰ αὐτῶν ἦτο ἐκ πρώτης ὄψεως ἐναργής. Ἡ ἰδέα λοιπὸν τῆς ὁμοιότητος τῶν ἀτόμων εἴδους τινὸς ἔδει κατ' ἀνάγκην νὰ ἐγκαταλειφθῇ.

Ἕνεκα τούτου εὑρέθησαν εἰς μεγάλην δυσχέρειαν οἱ ζωολόγοι καὶ οἱ βοτανικοί, διότι, μὴ δυνάμενοι νὰ στηριχθῶσιν εἰς τὴν ὁμοιότητα ζῴου τινὸς ἢ φυτοῦ πρὸς ἕτερα, ἀπώλεσαν τὸ μόνον πρακτικὸν ἐν χρήσει μέσον πρὸς ὁρισμὸν τοῦ εἴδους, ὅπερ ἐν τῇ πράξει ἀσυνειδήτως πρὸ καιροῦ καὶ αὐτοὶ οὗτοι εἶχον ἐγκαταλείψει. Διότι ἐνῷ ἔτασσον ἐν ταῖς συλλογαῖς αὐτῶν τὰ δείγματα τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων κατὰ τὸ αὐτὸ εἶδος, καὶ συνέκρινον αὐτά, ἠναγκάζοντο νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι οὐδὲν αὐτῶν εἶνε ὅμοιον πρὸς ἕτερον, καὶ ὅτι ὑπάρχουσιν ὁμοιότητες μὲν κατὰ τοῦτον τὸν χαρακτῆρα, ἀνομοιότητες δὲ κατ' ἐκεῖνον. Πρὸς τούτοις δὲ δὲν ἠδύναντο ν' ἀρνηθῶσιν ὁμοιότητας καὶ μεταξὺ δύο ἀτόμων, ἅτινα εἶχον τάξει κατὰ δύο διάφορα εἴδη (μεταξὺ π. χ. εἰδῶν τινων κυνῶν καὶ λύκων), ὧν ὁ βαθμὸς μόνον τῆς ὁμοιότητος ἦτο διάφορος.

Πρῶτος δοὺς ἐπιστημονικὴν ἔννοιαν εἰς τὰς διαφόρους ταύτας βαθμίδας τῆς ὁμοιότητος ἦτο ὁ Λιννάϊος, ὅστις ἔταξε τὴν ἔννοιαν τοῦ *εἴδους*, δηλ. τῶν ὄντων τῶν ἐχόντων ὁμοιότητας πρώτου βαθμοῦ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ *γένους*, ἤτοι τῶν ὄντων τῶν ἐχόντων ὁμοιότητας δευτέρου βαθμοῦ, καὶ οὕτω ἵδρυσε τὸ σύστημα τῆς διαιρέσεως κατὰ τὰς δύο ταύτας βαθμίδας, καὶ εἰσήγαγε τὴν ἐσαεὶ διατηρηθησομένην διπλῆν ὀνοματοθεσίαν. Ἕκαστον οὕτω ἄθροισμα ἀτόμων, ἐχόντων μεγίστην πρὸς ἄλληλα ὁμοιότητα, ἔλαβεν ὡς ἰδιαίτερον *εἶδος* εἰδικόν τι ὄνομα, πολλὰ δὲ εἴδη ὁμοῦ ἔχοντα ἀπωτέραν τινὰ κοινὴν ὁμοιότητα ἔλαβον κοινόν τι ὄνομα γένους, ὅπερ προτάσσεται τοῦ εἴδους. Οὕτω π. χ. ὁ ἵππος ὀνομάζεται **Equus Caballus** (ἵππος ὁ ἱππικός), ὁ δὲ ὄνος **Equus Asinus** (ἵππος ὁ ὄνος). **Equus** (ἵππος) εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ γένους τὸ κοινὸν εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἵππων, ὡς εἰς τὸν Ζέβρα (**Equus Zebre**), τὸν **Κβάγγα (Equus Qvagga)**, τὸν ὄναγρον (**Equus Onager**)· **Caballus** δὲ (ὁ ἱππικὸς) **Asinus** (ὁ ὄνος) **Onager** (ὁ ὄναγρος) εἶνε τὰ ὀνόματα τῶν εἰδῶν.

Βεβαιωθέντων οὕτω διαφόρων βαθμῶν ὁμοιότητος μεταξὺ τῶν ὁμοίων ἀτόμων εἴδους τινὸς ἐδόθη ἀφορμὴ καὶ πρὸς περαιτέρω ὑποδιαίρεσιν τῶν διαφόρων τῆς συγγενείας βαθμῶν. Ὁ Λιννάϊος πολλὰ γένη συνήνου ἐν μιᾷ τάξει, πολλὰς δὲ τάξεις ἐν μιᾷ κλάσει. Ὁ **Latreille** μεταξὺ τάξεως καὶ γένους παρενέβαλε τὴν ἔννοιαν τῆς οἰκογενείας, ὁ δὲ **Cuvier** καὶ μετ' αὐτοῦ συγχρόνως καὶ ὁ **Baer** συνήνωσαν πολλὰς κλάσεις εἰς ἓν ἄθροισμα ἢ ἕνα τύπον. Ἕτεροι μεταγενέστεροι ἐπολλαπλασίασαν τὰς ὀλίγας ταύτας βαθμίδας μέχρις 20 - 24, οὕτως ὥστε ὄχι μόνον ὑπῆρχον βαθμίδες ὁμοιότητος ἄνω τοῦ εἴδους (γένος, οἰκογένεια, τάξις κτλ.), ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτό, ἔχουσαι καὶ ἴδια ὀνόματα. Οὕτω εἰσήχθη εἰς τὴν ἐπιστήμην ἡ διάκρισις «εἰς ὑποδεέστερα εἴδη», «ποικιλίας» «φυλάς», καὶ οὕτω διὰ τῶν διαιρέσεων τούτων ἐτάφη κατὰ μικρὸν ἡ ἰδέα, καθ' ἣν τὰ εἴδη κατάγονται ἀπὸ κοινῶν γονέων, αἱ δὲ περιληπτικαὶ ἔννοιαι «οἰκογένεια, γένος, εἶδος, ποικιλία», ἐσήμαινον βαθμοὺς μόνον διαφόρους συγγενείας. Ἐκ τούτου δὲ προσεπάθουν νὰ ὁρίσωσι δι' ὡρισμένων κοινῶν χαρακτήρων, ὄχι μόνον τὰ εἴδη, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνωτέρω ἀθροίσματα τῶν συγγενῶν ἀθροισμάτων τῶν ὄντων.

Οὕτω κατὰ μικρὸν ἐγεννήθη τὸ σύστημα τῆς διαιρέσεως τῶν ἐνοργάνων ὄντων, τὸ καλούμενον *φυσικόν*, καθόσον δι αὐτοῦ ἐπεζητεῖτο νὰ καταδειχθῇ ἡ *φυσικὴ συγγένεια* τῶν ὄντων, καὶ οὐχὶ ἡ τεχνητή. Ἀλλ' ἡ λέξις φυσικὴ συγγένεια ἔμενεν ἄνευ σημασίας τινός, ἐφ' ὅσον πάντες παρεδέχοντο ὅτι ἕκαστον εἶδος ἐπλάσθη κατ' ἰδίαν, μέχρις οὗ διὰ τῆς θεωρίας τῆς καταγωγῆς ἢ τῆς ἀναπτύξεως * ἡ εἰς τὰ στόματα ὅλων ὑπάρχουσα φυσικὴ συγγένεια ἐθεωρήθη πραγματικῶς ὡς ἀληθὴς συγγένεια ἐξ αἵματος, ὡς ἀληθὴς ὁμαιμία καὶ διὰ τὰ ζῷα καὶ διὰ τὰ φυτά.

Ἡ *θεωρία* αὕτη τῆς *καταγωγῆς* ἦτο ἀναγκαία λογικὴ συνέπεια πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἀπανταχοῦ παρατηρουμένων *διαφόρων βαθμῶν συγγενείας* τῶν ζωσῶν μορφῶν τῶν ὄντων, διὸ καὶ πρὸ τοῦ Δάρβιν εἶχεν ἤδη ἐκφρασθῇ ὑπὸ πολλῶν φυσιοδιφῶν, καὶ εἶχεν ἀποδειχθῇ ὡς ἀληθὴς διὰ λογικῆς ἀλληλουχίας ἐκ τῶν προτέρων. Ἀλλ' ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπόδειξις δὲν ἐγένετο ὑφ' οὐδενὸς τῶν πολλῶν προκατόχων τοῦ Δάρβιν, καὶ ἕνεκα τούτου ἡ θεωρία τῆς καταγωγῆς ἔκειτο ἀναπόδεικτος πρὸ αὐτοῦ, ἐλάχιστος δὲ ἀριθμὸς φυσιοδιφῶν ἠσπάζετο αὐτήν.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ὅμως εἰκοσαετηρίδα ἐγένετο ῥιζικὴ τῶν προτέρων γνωμῶν μεταβολή, διότι ἡ νέα θεωρία ἀνέδυσεν αἴφνης τελεία ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐπόψεις, καίτοι παρ' αὐτῷ τὸ ἵδρυτῇ αὐτῆς ὡρίμασε λίαν βραδέως. Ἐκ τῆς περιηγήσεως τοῦ Δάρβιν περὶ τὴν γῆν ἐν ἔτει 1832 - 1837 ἐπῆλθεν αὐτῷ ἡ ἰδέα τῆς κατὰ μικρὸν ἀναπτύξεως τῶν ὀργανώσεων, ἣν διελεύκανε μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ διὰ «καρτερικῆς συναγωγῆς καὶ σταθμίσεως τῶν γεγονότων» καὶ τῆς περιεκτικῆς ἐργασίας, ἣν ἐξηκολούθει μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἡμερῶν. «Ἐπισκοπῶν, λέγει ὁ ἴδιος ἐν ἐπιστολῇ τινι πρὸς τὸν **Haeckel**, «τὰ ἐν τῇ περιηγήσει παρατηρηθέντα γεγονότα καὶ συγκρίνων ἕτερά τινα ὅμοια φαινόμενα, ἐσκέφθην ὡς πιθανόν, ὅτι ὅλα τὰ πλησίον συγγενῆ ὄντα κατάγονται ἀπὸ κοινῆς τινος μορφῆς. Ἐπὶ πολλὰ ὅμως ἔτη ἠδυνάτουν νὰ ἐννοήσω πῶς ἑκάστη μορφὴ αὐτῶν προσηρμόσθη τόσῳ θαυμασίως πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς τῆς ζωῆς συνθήκας. Ἕνεκα τούτου ἤρχισα συστηματικῶς νὰ σπουδάζω τὰ οἰκιακὰ ζῷα καὶ τὰ κηπευόμενα φυτά· παρετήρησα δὲ μετὰ μικρὸν ὅτι ἡ σπουδαιοτάτη δύναμις, ἡ προκαλοῦσα τὴν μεταβολὴν τῆς μορφῆς αὐτῶν ἔκειτο εἰς αὐτὴν τὴν πρὸς καλλιέργειαν ἐκλεκτικὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτέστιν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ἐκλελεγμένων τινῶν εἰδῶν ζῴων ἢ φυτῶν πρὸς περαιτέρω θεραπείαν καὶ ἀνατροφήν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχον σπουδάσει πολλαχῶς τὰ ἤθη καὶ τοὺς βίους τῶν ζῴων, ἤμην παρεσκευασμένος πρὸς ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τοῦ ἀγῶνος περὶ ὑπάρξεως, αἱ δὲ γεωλογικαὶ σπουδαί μοι παρέσχον ἰδέαν τινὰ τοῦ ἀπείρου χρόνου τῶν παρελθουσῶν γεωλογικῶν περιόδων. Τὴν ἰδέαν τῆς «φυσικῆς διαλογῆς» συνέλαβον, ἀναγνοὺς τὸ βιβλίον τοῦ Μάλθου περὶ πληθυσμοῦ».

Τὸ πρῶτον σχεδίασμα τῆς θεωρίας αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Δάρβιν ἐν ἔτει 1844, ἤθελε δὲ πιθανῶς κρατήσει αὐτὸ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀδημοσίευτον καὶ μετὰ τὰς παρακελεύσεις τῶν διασήμων αὐτοῦ φίλων Λυέλλ καὶ Χοῦκερ, οἵτινες ἐγνώριζον τὰς μεγαλοφυεῖς αὐτοῦ ἰδέας, ἂν μὴ ὑπῆρχεν ὁ Ἀλφρέδος Οὐάλλας (**Wallace**). Ὁ ἀγχίνους δῆλ. οὗτος φυσιοδίφης, περιηγούμενος τὰς Μαλαϊκὰς νήσους ἔπεμψεν ἐν ἔτει 1858 τῷ Λυέλλ πρὸς δημοσίευσιν πραγματείαν, ἐν ᾗ ἀνέπτυσσεν ὅλως τὰς αὐτὰς ἰδέας περὶ τῆς φυσικῆς κατ' ἐκλογὴν ἀνατροφῆς, ἃς ὁ Λυέλλ ἐγνώριζεν ὡς ἀποτέλεσμα τῶν πολυετῶν μελετῶν τοῦ Δάρβιν. Ἐκ τούτου λαβὼν λοιπὸν ὁ Λυέλλ ἀφορμὴν παρεκίνησε πλειότερον τὸν Δάρβιν πρὸς δημοσίευσιν τῶν ἰδίων μελετῶν, οὕτω δὲ τὸ αὐτὸ τεῦχος τῆς «Ἐφημερίδος τῆς λιννάϊκῆς ἑταιρίας» ἐν Λονδίνῳ κατεχώρισεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν πραγματείαν τοῦ Οὐάλλα «Περὶ τῆς τάσεως τῶν ποικιλιῶν τοῦ ἀπομακρύνεσθαι ἀπεριορίστως ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου», ἀφ' ἑτέρου δὲ σύντομον ἀνακοίνωσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Δάρβιν «Περὶ τῆς τάσεως τῶν εἰδῶν τοῦ σχηματίζειν ποικιλίας, καὶ περὶ τῆς παρατεταμένης διατηρήσεως τῶν εἰδῶν διὰ τῆς φυσικῆς διαλογῆς.» Τὸ δὲ πολύκροτον αὐτοῦ ἔργον ἐξέδοτο ὁ Δάρβιν ἐν ἔτει 1859 φέρον τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν· «Περὶ τῆς διὰ τῆς φυσικῆς διαλογῆς ἀρχῆς τῶν εἰδῶν, ἤτοι περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν πλεονεκτουσῶν φυλῶν ἐν τῷ ἀγῶνι περὶ ὑπάρξεως».

Ἡ μεγάλη ἀξία καὶ σημασία τοῦ Δάρβιν συνίσταται εἰς δύο κυρίως διάφορα ἀλλήλων σημεῖα. Πρῶτον διότι δι' αὐτοῦ ἀνεπτύχθη ἡ θεωρία τῆς καταγωγῆς διεξοδικώτερον καὶ ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ, ἢ ὅσον ἐγένετο ἐπὶ τῶν προκατόχων αὐτοῦ, καὶ ἐχρησιμοποιήθη κατεργασθὲν κριτικῶς τὸ ἄφθονον ὑλικὸν τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐξ ἁπασῶν τῶν χωρῶν τῶν βιολογικῶν ἐπιστημῶν συναθροισθέν· δεύτερον δὲ διότι εὑρὼν τὴν θεωρίαν τῆς διαλογῆς, παρέσχε θεμελιώδη ἀπόδειξιν τῆς ὀρθότητος τῆς θεωρίας τῆς καταγωγῆς, ἀπόδειξιν πρὸ τῆς ὁποίας κατεβλήθησαν πᾶσαι αἱ ἐπὶ τῶν προκατόχων αὐτοῦ ἐγερθεῖσαι ἀμφιβολίαι.

Συναγαγὼν ὁ Δάρβιν τὰ γεγονότα τῆς συστηματικῆς καὶ συγκριτικῆς Ἀνατομίας, τῆς Ἱστορίας τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὀργανώσεων, τῆς Γεωλογίας, καὶ ἐπιθεωρήσας διὰ θαυμασίας ὀξυδερκείας τὴν ὅλην ἀνόργανον φύσιν, ἧς ἐγνώριζε λεπτομερῶς ὅλας τὰς χώρας, κατέδειξεν ὅτι ἡ θεωρία τῆς καταγωγῆς εἶνε ἡ μόνη καθ' ὅλα σύμφωνος πρὸς ὅλα τὰ γεγονότα, καὶ ὅτι δι' αὐτῆς ἐξηγοῦνται φυσικῶς, πειστικῶς καὶ ἀπροκαλήπτως ἅπαντα τὰ φαινόμενα τῆς ἐνοργάνου φύσεως. Πρῶτος δὲ αὐτὸς προεῖδε πάσας τὰς δυνατὰς ἀντιρρήσεις καὶ παρεξηγήσεις καὶ ἀνήρεσεν αὐτάς, συνέβη δὲ ν' ἀντεπεξέλθωσιν ἐνίοτέ τινες κατ' αὐτοῦ διὰ τῶν αὐτῶν ἀντιρρήσεων, αἵτινες πρὸ πολλοῦ εἶχον ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐφευρεθῇ καὶ ἀναιρεθῇ.

* Καὶ ἄλλοτε ἐγράψαμεν κατὰ τῆς κακῆς ἀποδόσεως τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως Evolution διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐ ξ έ λ ι ξ ι ς. Εἰς τοὺς λόγους δὲ, οὓς ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Δάρβιν ἀνεφέραμεν, (W. Preger Κάρολος Δάρβιν ὑπὸ Σπ Μηλιαράκη 1880, σελ. 5, σημ 1.) προσθέτομεν νῦν καὶ τὰ ἑξῆς: Οἱ ἐπιμένοντες νὰ μεταχειρίζονται τὴν λέξιν ἐξέλιξιν ἢ ἀγνοοῦσι τὴν ἱστορίαν τῆς λέξεως Evolution ἢ ἐμμένωσιν εἰς τὰς ἰδέας τοῦ 17 αἰῶνος, καθ' ὃν ἡ λέξις αὕτη εἶχεν ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ ἡ ἑλληνικὴ λέξις ἐξέλιξις. Γράφομεν δὲ τοῦτο, διότι νομίζομεν ὡς ἐπιβλαβὲς τὸ νὰ μεταφέρηται λέξις τις ἀλλάξασα σημασίαν εἰς τὴν ἐπιστήμην δι' ἑτέρας, ἐκφραζούσης τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ἔννοιαν, καὶ τοῦτο ὑπαρχούσης ἑτέρας καταλλήλου καὶ ἐφαρμοζομένης εἰς πάσας τὰς περιστάσεις Τί δύναταί τις δὲ νὰ νοήσῃ ἀκούων ἐξέλιξις τῶν ὄντων ἢ τοῦ ᾠαρίου, ἢ τοῦ ἐμβρύου, ἢ τοῦ φυτικοῦ σπέρματος, ἀφοῦ οὐδεμία ἐ κ δ ί π λ ω σ ι ς τελεῖται κατὰ τὰς περιστάσεις ταύτας, ὡς ἐδέχοντο οἱ φυσιοδίφαι τοῦ 17 αἰῶνος, ἀλλ' ἁπλῆ ἀνάπτυξις κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς λέξεως, τὴν καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ διατηρηθεῖσαν; Τόσῳ δὲ μᾶλλον ἐπιμένομεν εἰς τὴν ἀπόρριψιν τῆς λέξεως ἐξέλιξις, καθόσον καὶ αὐτὸς ὁ Δάρβιν δὲν θεωρεῖ τὴν θεωρίαν τῆς παγγενεσίας αὐτοῦ ὁμοίαν πρὸς τὰς πρωτέρας ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ἐκφρασθείσας, εἰς ἃς λίαν καταλλήλως θὰ ἥρμοζεν ἡ λέξις ἐξέλιξις.

Ὅπως ὁ Δάρβιν στηριχθῇ ἐπὶ ὑγιῶν σκέψεω ἔλαβεν ὡς ἀφετηρίαν παρατηρήσεως τὰ οἰκιακὰ ζῷα, ἅτινα ὡς γνωστὸν παράγονται διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ κτηνοτρόφου, ὅστις, ἐκλέγων τὰ κατάλληλα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἄτομα, ἀνατρέφει αὐτὰ ἰδιαζόντως καὶ εἰς αὐτὰ μόνον ἐπιτρέπει τὸν πολλαπλασιασμόν. Ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς δὲ ταύτης στηρίζεται ἅπασα ἡ τέχνη τῶν κτηνοτρόφων καὶ φυτοκόμων. Ὁ ἄνθρωπος οὐδ' ἐπὶ ἐλάχιστον δύναται νὰ μεταβάλῃ τὰς φυλὰς τῶν οἰκιακῶν ζῴων καὶ τῶν θεραπευομένων φυτῶν, μόνον δὲ μεταχειριζόμενος τὰς ἀτομικὰς αὐτῶν διαφορὰς ἐκλέγει τὴν χρήσιμον αὐτῷ μορφήν, διὰ δὲ τῆς γονιμοποιήσεως ἀναγκάζει τὰς ἰδιότητας αὐτῆς νὰ μεταδοθῶσι καὶ εἰς ἄλλα ἄτομα κληρονομικῶς. Οὕτω ἀδιαλείπτως καὶ παρατεταμένως ἐκλέγων ὁ κτηνοτρόφος ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ζῷα, ὧν θέλει νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς ἰδιότητας καὶ τοὺς χαρακτῆρας, δύναται ἐπὶ τέλους νὰ πλάσσῃ οὕτως εἰπεῖν διὰ τῆς μεθόδου ταύτης τῆς ἀδιαλείπτου διαλογῆς ζῷα, ἔχοντα τὰς μεγίστας διαφορὰς χαρακτήρων καθ' ὡρισμένην διεύθυνσιν. Ἡ ἀτομικὴ λοιπὸν *ἔκτασις* ἢ *ἐξαλλαγή*, ὅπως ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι τὰς *παρεκκλήσεις* τῶν χαρακτήρων, καὶ ἡ *κληρονομικὴ* διάδοσις αὐτῶν εἶνε οἱ δύο κύριοι παράγοντες, οὓς οἱ κτηνοτρόφοι καὶ φυτοκόμοι μεταχειρίζονται διὰ τῆς ἐκλογῆς πρὸς ἀλλοίωσιν ἢ μεταβολὴν τῶν εἰδῶν.

Ἐπὶ τῆς θεμελιώδους ταύτης δι' ἅπασαν τὴν κτηνοτροφίαν καὶ φυτοκομίαν ἀρχῆς στηριχθεὶς ὁ Δάρβιν συνέκρινε πρὸς τὰ οἰκιακὰ ζῷα καὶ τὰ κηπευόμενα φυτὰ καὶ τὰ ἄγρια τούτων. Καὶ παρ' αὐτοῖς εὑρίσκομεν τὸν πρῶτον παράγοντα τῆς διαφορᾶς τῶν ἀτόμων εἴδους τινός, ὡς ἐπίσης καὶ τὸν δεύτερον τὸν τῆς κληρονομικότητος. Πρὸς σπουδαίαν ὅμως ἀλλοίωσιν τῶν εἰδῶν αὐτῶν λείπει ἡ ἐκλεκτικὴ τοῦ φυτοτόμου καὶ ζωοτρόφου διαλογή. Ταύτην ὅμως ἀντικαθιστᾷ ἐνταῦθα ἁπλοῦς τις καὶ ἰσοδύναμος παράγων, εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ὁποίου κεῖται ἅπαν τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος τῆς θεωρίας τῆς καταγωγῆς.

[Ἕπεται συνέχεια].

* * *

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΕΡΙ ΓΑΜΒΕΤΑ

— Περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Γαμβέτα μετὰ τὴν ἀνύψωσίν του γράφει ὁ «Φιγαρώ». «Κοιμώμενος ἀργά, ἐξύπνα καὶ ἀργά, καθ' ἣν ὥραν ὁ πιστός του ὑπηρέτης Φραγκίσκος ἔφερεν αὐτῷ τὰς ἐπιστολὰς καὶ τὰς ἐφημερίδας. Ἀπαντῶν εὐθὺς εἰς τὰς μᾶλλον ἐπειγούσας ἐπιστολάς, ἔκοπτε μέχρις ἑσχάτων ἐκ τῶν ἐφημερίδων σπουδαίας περικοπάς, ἃς ἀπέστελλεν εἰς τοὺς συντάκτας τῆς «Γαλλ. Δημοκρατίας». Περὶ ὥραν δεκάτην ἤρχοντο οἱ ἐπιστήθιοι φίλοι, μεθ' ὧν συνδιελέγετο· ἐπειδὴ δ' ἐροβεῖτο ἀνέκαθεν τὴν πολυσαρκίαν, ἠσκεῖτο μετὰ τοῦ νεαροῦ γραμματέως του Ἀρνὼ εἰς τὴν ξιφασκίαν, ἢ ἔβαλλε διὰ πιστολίου ἐπὶ σκοπόν. Περὶ ὥραν ἑνδεκάτην ἠρίστει· μετὰ μεσημβρίαν δ' ἀπήρχετο εἰς τὴν Βουλήν. Τὸ ἑσπέρας, ὁσάκις δὲν ἦτον ἠναγκασμένος ν' ἀπέλθῃ εἰς συνεδρίασιν ἐπιτροπῆς, ἢ εἰς ἐπίσημον γεῦμα, ἢ εἰς συνδιάσκεψιν πολιτικήν, ἀπήρχετο ἀσμένως εἰς τὸ θέατρον τῆς **Comédie Française** ἢ τοῦ **Palais Royal** ἔνθα εἶχεν ἴδιον θεωρεῖον. Περὶ τὸ μεσονύκτιον μετέβαινεν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς «Γαλλ. Δημοκρατίας», ἔνθα ἔμενε μίαν ὥραν. Τὴν Κυριακὴν ἐκάλει τοὺς ἐπιστηθίους φίλους εἰς πρόγευμα. Συνήθεις προσκεκλημένοι ἦσαν ὁ φυσιολόγος Παῦλος Βὲρτ, ὁ ἠθοποιὸς Κοκελὲν, ὁ γλύπτης Πρεὼ, ὁ Σπούλλερ, ὁ Ἀρνώ. Μετὰ τὸ πρόγευμα ἠρέσκετο ἀπαγγέλλων στίχους, ἰδίως ἐκ τῆς «Παραδόσεως τῶν Αἰώνων» καὶ ἐκ τῶν «Ἀντιποίνων» τοῦ Βίκτωρος Οὐγώ. Τὸ ἕρος ἀπήρχετο εἰς τὸ κτῆμα τῆς κυρίας Ἀρνὼ, παρὰ τὴν Γενεύην· ἐκεῖ δ' ἐξύπνα πρωϊαίτατα καὶ ἐκωπηλάτει εἰς τὴν λίμνην ἢ ἠσκεῖτο εἰς τὸ σφαιριστήριον.

— Ἐχθροὶ καὶ φίλοι πλέκουσι μιᾷ φωνῇ τὸ ἐγκώμιον τῆς ἀτομικῆς ἀγαθότητος τοῦ Γαμβέττα. Ἦτον εἰλικρινέστατος φίλος, ἄτυφος, ἀμνησίκακος, ἐλεήμων. Εἶχε τὸν χαρακτῆρα τοσοῦτον δελεαστικόν, ὥστε οἱ περὶ αὐτὸν τὸν ἀπεκάλουν «γόητα». Ἦτον εὐτυχής, ὁσάκις ἠδύνατο νὰ συνδιαλλαγῇ μετ' ἀρχαίου φίλου, πρὸς ὃν ἤρισεν ἕνεκεν πολιτικῶν λόγων· ἤκουε δὲ μετ' ἀνεξαντλήτου ἀνεκτικότητος τὰς νουθεσίας τῶν εἰλικρινῶς ἀγαπώντων αὐτῶν.

— Ὡς παῖς ὁ Γαμβέτας ἦτο λίαν εὐσεβής· ἐπειδὴ δ' εἶχε θεῖον ἱερέα, ὁ πατήρ του ἤλπιζεν ὅτι ἔμελλε νὰ καταστῇ καὶ αὐτὸς στόλισμα τῆς ἐκκλησίας. Δωδεκαετὴς ὤν, συνέταξεν ᾠδὴν εἰς τὸν πάτρωνά του Ἅγιον Λέοντα καὶ εἰς πάντας τοὺς Πάπας τοὺς φέροντας τὸ ὄνομα τοῦτο· ὅτε δὲ πρὸ τετραετίας ἐξελέχθη Πάπας ὁ Λέων ΙΓ', ὁ Γαμβέτας εἶπεν ἐπὶ συμποσίου φίλων· «Θὰ μοὶ φέρῃ τύχην, διότι ἀποκτῶ καὶ ἄλλον πάτρωνα. Ἐὰν ἤμην ἔτι τρόφιμος τοῦ θείου μου, ἡ ἐκλογὴ αὕτη θὰ μοὶ ἐνέπνεεν ὡραίους στίχους.» Ἐλθὼν εἰς Παρισίους καὶ ἀνδρωθεὶς, ἀπηρνήθη τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἐγένετο ὀπαδὸς τῆς σχολῆς τῶν θετικοφρόνων. Εἰς ναὸν δὲν εἰσήρχετο, οὐδ' ὁσάκις συνέπιπτε ν' ἀκολουθῇ κηδείας. Οὐχ ἧττον συνείθιζε ν' ἀποστέλλῃ κηρία εἰς τὸν ναὸν τῆς ἐνορίας του τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τῆς μητρός του, ἥτις ἦτο λίαν εὐσεβής. Ἑφέτος, τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦτο λίαν καταβεβλημένος, ἐνῷ δὲ διήρχετο ἐνώπιον τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῶν Νικῶν μεθ' ἑνὸς δημοκρατικοῦ γερουσιαστοῦ, ἔστη αἴφνης καὶ εἶπεν· «Ἐλησμόνησα ν' ἀνάψω τὸ σύνηθες κηρίον», διηυθύνθη πρὸς τὸν νάρθηκα. — «Τί θὰ εἴπωσιν οἱ κληρικοί, παρετήρησε μειδιῶν ὁ φίλος, ἐὰν τὸ ἀκούσωσιν!» — «Θὰ εἴπωσιν, ἀπεκρίνατο ὁ Γαμβέτας διστάσας στιγμαίως, ὅτι ἠγάπων πολὺ τὴν μητέρα μου», καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν. Μετὰ τοῦ Λασσὼ, τοῦ περιφήμου δικηγόρου, καὶ περὶ διαφωνῶν πολιτικῶς, συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας. Κατὰ τὴν τελευταίαν συνδιάλεξιν τῶν δύο ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, λόγου γενομένου περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ, ὁ Λασσὼ εἶπε πρὸς τὸν Γαμβέτα· «Ἀνὴρ ἔξοχος ὡς σὺ εἶνε ἀδύνατον νὰ ἦνε ἄθεος. Εἰπὲ τὴν ἀλήθειαν, δὲν πιστεύεις εἰς Θεόν;» Ὁ Γαμβέτας οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐγένετο σύννους, ἐρωτήσαντος δὲ καὶ πάλιν τοῦ Λασσὼ, «Εἰς τί λοιπὸν πιστεύεις; ἐφάνη ἀποσπασθεὶς ὡς ἐξ ὀνείρου καὶ εἶπε· «Πιστεύω εἰς σὲ, πιστεύω εἰς τὴν εὐγλωττίαν!»

— Κατά τινα ἐπιφυλλιδογράφον, ὑπνοβάτις τις προεῖπεν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Γαμβέτα ὅτι ὁ υἱός της ἔμελλε ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ ὕπατα ἀξιώματα καὶ νὰ κυβερνήσῃ δίς τὴν Γαλλίαν, ν' ἀποθάνῃ δὲ διὰ χειρὸς γυναικός. Ὁ Γαμβέτας, ὅστις, καίπερ ἄθεος, ἦτο δεισιδαίμων, ἀπέδιδέ τινα πίστιν εἰς τὴν πρόρρησιν ταύτην· ὅτε δὲ πέρυσιν, ἐνῷ παρευρίσκετο ἐν Νεοβούργῳ εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Δυπὼν, κατέπεσε τὸ ἰκρίωμα, ἐφ' οὗ ἵστατο, στραφεὶς πρὸς τὸν ἐγγὺς ἱστάμενον φίλον εἶπε· «Μὴ τυχὸν εἶνε σύμπτωμα τοῦ ἐγγίζοντος τέλους;»

— Ὡς νέος δικηγόρος διεκρίνετο διὰ τὸ ἀτημέλητον τοῦ ἱματισμοῦ του· καὶ ὅτε δὲ μετὰ τὸ Σεδὰν ἐγένετο αἴφνης μέλος τῆς κυβερνήσεως τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, δὲν μετέβαλεν ἕξεις. Ἐν τινι ὑπουργικῷ συμβουλίῳ ὁ στρατηγὸς Τροσσὼ, λίαν τυπικὸς καὶ αὐστηρὸς τηρητὴς τῆς ἐθιμοταξίας, κύψας πρὸς τὸν γείτονά του, εἶπεν ἐν ἀδημονίᾳ· «Πότε, πρὸς Θεοῦ, θ' ἀλλάξῃ ὑποκάμισον;» Βραδύτερον ὅμως ὁ Γαμβέτας ἐφάνη ῥέπων πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τοῦ πλούτου καὶ ἐβίου ἐν πολυτελείᾳ. Ὅτε ὡς πρόεδρος τῆς Βουλῆς μετῴκησεν εἰς τὸ Βουρβωνικὸν παλάτιον, πικρὰς διήγειρε κατακρίσεις, διότι ἐλούετο εἰς τὸν ἀργυροῦν λουτῆρα τοῦ δουκὸς τοῦ Μορνὺ, εἶχε τὸν ἄριστον μάγειρον καὶ ὠργάνιζεν ἑορτὰς πολυδαπάνους. Ταῦτα ἔπραττεν ἴσως, διότι ἐφρόνει ὅτι τὸ γαλλικὸν ἔθνος ἀγαπᾷ τὰς πομπάς· ἐν γένει ὅμως ὡς πρότυπόν του εἶχε τὴν ἀθηναϊκὴν, οὐχὶ τὴν σπαρτιατικὴν δημοκρατίαν. Ἐν τισιν ὡμοίαζε πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην.

— Χρημάτων ἦτον ἐκ πάσης ἀπόψεως ἀνώτερος. Αἱ συκοφαντίαι, αἵτινες κατεδίωκον αὐτὸν ζῶντα, ἐσίγησαν ἐνώπιον τοῦ φερέτρου του· αὐτοὶ δ' οἱ πολέμιοί του ἀνομολογοῦσιν ὅτι ἡ πηγὴ τῆς περιουσίας, ἣν κατέλιπεν, εἶνε ἐντιμοτάτη. Ὡς διευθυντὴς τῆς «Γαλλικῆς Δημοκρατίας» ἐλάμβανεν ἐτησίαν ἀντιμισθίαν ἐκ 30 χιλ. φράγκων, εἶχε δὲ κατοικίαν, ὑπηρεσίαν καὶ ὄχημα δαπάναις τῆς ἐφημερίδος, Βραδύτερον ἵδρυσε τὴν «Μικρὰν Γαλλικὴν Δημοκρατίαν», ἥτις οἰκονομικῶς ἀπέβη ἐπιχείρησις ἐπικερδεστάτη· τῇ παρεμβάσει δέ τινων φίλων ὁ Γαμβέταν ἐπώλησε τὰς μετοχάς του εἴς τινα τραπεζίτην, ἀντὶ 1,200,000 φράγκων. Οὐχ ἧττον, ὢν πολυδάπανος, εὑρίσκετο πολλάκις εἰς οἰκονομικὰς στενοχωρίας καὶ ἠναγκάζετο νὰ προσφεύγῃ εἰς φίλους. Τέσσαρες φίλοι προσέφεραν αὐτῷ, ἐν παραδείγματι, τὰ 60,000 φράγκα, ἅτινα ἐδαπάνησεν εἰς τὴν ἐν τῷ Βουρβονικῷ παλατίῳ δοθεῖσαν μεγάλην ἑορτήν. Ὅτε ἀπέθανεν ὁ γηραιὸς Δυβοσσί, ὁ διευθυντὴς τῆς Ἑταιρίας τοῦ ἀεριόφωτος, ἐρρέθη ὅτι ἐκληροδότησε μέγα χρηματικὸν ποσὸν εἰς τὸν Γαμβέταν, ὃν ὑπερηγάπα. Πράγματι ὅμως κατέλιπεν αὐτῷ μόνον τὸ ἀργυροῦν ὡρολόγιον, ὅπερ ἔφερεν, ὅτε ἦλθεν εἰς Παρισίους ζητῶν τύχην. Ἡ οἰκογένεια, κληρονομήσασα 60 ἑκατομμύρια, προσέφερον οἰκειοθελῶς τῷ Γαμβέτα 4. Ἀλλ' ὁ Γαμβέτας ἠρνήθη· μετὰ κόπου δ' ἔστερξε νὰ χρησιμοποιῇ τοὺς τόκους τῶν τεσσάρων ἑκατομμυρίων, οὐχὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ κόμματος, ἰδίως ἐν καιρῷ ἐκλογῶν. Αἱ πρόσοδοι τοῦ Γαμβέτα ἐκ τῆς βουλευτικῆς χορηγίας, ἐκ τῆς ἀντιμισθίας του ὡς διευθυντὴς τῆς «Γαλλικῆς Δημοκρατίας» καὶ ἐκ τῶν τόκων τῶν πωληθεισῶν μετοχῶν ἀνήρχοντο εἰς 125 χιλιάδας φράγκων κατ' ἔτος.

— Ὁ Γερμανὸς δημοσιογράφος Νορδάου, ἔγραφε πέρυσι περὶ τοῦ Γαμβέτα ὡς ῥήτορος· «Ἐξαίσιον θέαμα εἶνε νὰ βλέπῃ τις αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος. Πρὶν ἢ ὁμιλήσῃ, ἀποσύρεται εἰς τὸ βάθος καὶ ἐπισκοπεῖ διὰ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου μαύρου ὀφθαλμοῦ του τὴν Βουλήν. Αἱ πρῶται φράσεις ἐξέρχονται συνεπτυγμέναι καὶ ταχεῖαι ἐκ τῶν εὐρέων στέρνων, ἐφ' ὧν κρατεῖ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας. Ἀλλὰ μετὰ βραχὺ προοίμιον εἰσέρχεται εἰν τὸ θέμα τοῦ λόγου ἐνῷ δὲ καταφέρει τὸ πρῶτον κτύπημα κατὰ τοῦ ῥήτορος, ὃν ἀναιρεῖ, προέρχεται αἴφνης ἐκ τοῦ βάθους τοῦ βήματος εἰς τὸ ἄκρον, ἐκτοξεύων ἐκ τοῦ ἀκτινοβολοῦντος ὀφθαλμοῦ ἀστραπὰς κατὰ τοῦ πολεμίου καὶ ἀπειλῶν αὐτὸν διὰ τοῦ ὑψωμένου βραχίονος. Ὡς ῥήτωρ ὁ Γαμβέτας εἶνε ἡ πρωσοποποιΐα τῆς ἐνώπιον τῶν προσβολῶν ἀταραξίας καὶ τῆς περὶ τὰς ἐπιθέσεις ὁρμῆς. Ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν ταραχωδεστάτων συνεδριάσεων τὸ οὖς του ἀκούει τὴν ἀτομικὴν ὕβριν, καταγγέλλων δ' ὀνομαστὶ τὸν τολμητίαν περᾷ αὐτὸν διαμπᾶξ διὰ μιᾶς φράσεως. Ἐν μέσῳ συχνῶν διακοπῶν αἱ ἀγορεύσεις τοῦ Γαμβέτα καθίστανται πολλάκις ἐμπαθέστατος διάλογος, καθ' ὃν τὰ ἐπιγράμματα διαδέχονται εἰς τὰ χείλη του ἄλληλα ὡς πυροτεχνήματα. Ἐνῷ τὸ πνεῦμά του μένει ψυχρότατον, τὸ σῶμά του φαίνεται κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἔρμαιον σφοδροτάτου ἐρεθισμοῦ, ὅστις καθ' ἑαυτὸν ἐμποιεῖ ἀκαταμάχητον ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἐξημμένους ἀκροατάς. Δὲν μένει ἀκίνητος οὐδ' ἐπὶ στιγμήν. Περιφέρεται ἐπὶ τοῦ βήματος ὡς λέων ἐν στενῷ

κλωθῷ, καὶ ὁτὲ μὲν πλήττει δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὸ θωράκιον. ὡσεὶ θέλων νὰ τὸ συντρίψῃ, ὁτὲ δὲ χειρονομεῖ παραφόρως καὶ προκύπτει ὡσεὶ θέλων νὰ ῥιφθῇ μετὰ τῆς φράσεώς του ἐπὶ τοῦ ἀκροατηρίου καὶ ν' ἀποπνίξῃ ἰδίᾳ χειρὶ τὸν Φορτοῦ ἢ τὸν Κασσανιὰκ, ἐν μέσῳ δὲ τῆς διηνεκοῦς ταύτης καὶ βιαίας κινήσεως ἀντηχεῖ ἀδιαλείπτως ἡ βροντώδης φωνή του».

— Ἐν ἔτει 1862 ὁ Γαμβέτας ὡς ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ δικηγόρου Λωριὲ, ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνησμενίζετο δὲ διηγούμενος μέχρις ἐσχάτων τὰς ἀναμνήσεις τοῦ εὐθύμου ἐκείνου ταξειδίου. Μίαν ἡμέραν ἐπεσκέφθη μετὰ τοῦ Λωριὲ καὶ τινων πασσάδων τουρκικόν τι δικαστήριον, ὁ δὲ Καδῆς πρὸς τιμὴν τῶν ξένων νομομαθῶν παρεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ ἐκδώσωσι τὴν ἀπόφασιν. Ἐπρόκειτο περὶ μικρᾶς χρηματικῆς ἔριδος, ὁ δὲ Γαμβέτας κατεδίκασε μὲν τὸν κατηγορούμενον ν' ἀποτίσῃ τὸ ζητούμενον παρ' αὐτοῦ ποσὸν, συγχρόνως ὅμως ἐνεχείρισεν αὐτῷ τὰ χρήματα. Καὶ πρὸ τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν ταξειδίου καὶ μετ' αὐτὸ ὁ Γαμβέτας ἦν ἐπιστήθιος τοῦ Λωριὲ, διὰ παντὸς δὲ μέσου διετρόνου τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην. Μίαν ἡμέραν οἱ δύο φίλοι περιεφέροντο εἰς δημόσιόν τινα περίπατον, ὅτε ὁ Ἰουδαῖος τραπεζίτης Μιρὲς, ἔχων ἀφορμὰς παραπόνου κατὰ τοῦ Λωριὲ, ἀπηύθυνεν αὐτῷ ὑβριστικήν τινα λέξιν. Καὶ ὁ μὲν Λωριὲ προσεποιήθη ὅτι δὲν ἤκουσεν. Ἀλλ' ὁ Γαμβέτας ὥρμησεν, ἥρπασεν ἐκ τοῦ τραχήλου τὸν μικρόσωμον Ἰουδαῖον καὶ ἔδειρεν αὐτὸν ἀνηλεῶς. Οἱ ἀστυνομικοὶ κλητῆρες παρεμβάντες μόλις καὶ μετὰ βίας ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσιν αὐτὸν ἐκ τῶν ὀνύχων του. Βραδύτερον ὁ Μιρὲς διηγούμενος τὴν σκηνὴν ἔλεγε· «Τί νὰ κάμω ἀφοῦ ὁ Λωριὲ ἔφερε μαζῆ του ἕνα γίγαντα». Μετὰ τὸν πόλεμον, καὶ ὁ Λωριὲ, προστασίᾳ τοῦ Γαμβέτα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, καὶ ὅτε δὲ βραδύτερον ἠνώθη μετὰ τῶν μοναρχικῶν, δὲν ἀπηρνήθη τὸν ἀτομικὸν φίλον. Ὁ Λωριὲ ἐξύφαινε συνωμοσίας ὑπὲρ τῆς Παλινορθώσεως τοῦ Ἑρρίκου Ε', ὁ δὲ Γαμβέτας ἐματαίου τὰ σχέδια ταῦτα. Οὐχ ἧττον οἱ δύο φίλοι ἐγευμάτιζον ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ὁμοῦ. Νῦν κοιμῶνται καὶ οἱ δύο εἰς τὸν τάφον.

— Ἐν γένει ἐπιστεύετο ὅτι ὁ Γαμβέτας δὲν εἶδεν οὐδέποτε τὸν Βίσμαρκ. Ἀλλὰ Γερμανός τις ἀνταποκριτὴς βεβαιοῖ ὅτι ὅτε πρὸ διετίας τοσοῦτος ἐγίνετο λόγος περὶ μυστικῆς συναντήσεως τῶν δύο πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἤκουσε τὸν Γαμβέταν λέγοντα πρὸς φίλους· «Πράγματι, συνηντήθην ἅπαξ μετὰ τοῦ Βίσμαρκ καὶ θα σᾶς εἴπω πῶς Ἐγὼ ἤμην ἔτι ἀφανὴς νεανίας, ἐκεῖνος δὲ ἤδη περιώνυμος πολιτικός ἀνήρ. Ἡ Ἔκθεσις τοῦ 1867 εἶχε φέρει εἰς Παρισίους τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας καὶ τὸν πρωθυπουργόν του. Μίαν ἑσπέραν, μετὰ τὸ θεατρον, ἐκαθήμην μεθ' ἑνὸς φίλου ἐνώπιον ζυθοπωλείου, ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Μελοδράματος. Ὁ καύσων ἦτον ἀφόρητος, ἡ δὲ συρροὴ τοῦ πλήθους τόση, ὥστε μετὰ κόπου εἶχον εὕρει μίαν τράπεζαν, ὅπως θέσω τὸ ποτήριον τοῦ ζύθου μου. Ἀλλ' ὁμιλῶν, εἶχον λησμονήσει τὸν ζύθον, ὅτε δ' ἐνεθυμήθην αὐτὸν, δὲν τὸν εὗρον πλέον. Ὁ φίλος μου μοὶ εἶπε τότε μειδιῶν· «Ὁ ζύθος σου ἔπαθεν ὅ,τι τὸ Ἀννόβερον!» Συγχρόνως δύο κύριοι, καθήμενοι ἐγγὺς ἡμῶν, ἠγέρθησαν καὶ ἀπεμακρύνθησαν. Ὁ εἷς ἦτον πελώριος, ὁ δ' ἄλλος μικρόσωμος καὶ ἀσθενικός. «Ὁ ὑψηλὸς ἐκεῖνος, »μοὶ εἶπεν ὁ φίλος, εἶνε ὁ Βίσμαρκ, κατὰ λᾶθος »δ' ἐκένωσε τὸ ποτήριόν σου. Ὅτε ἀνέφερα τὸ Ἀ»νόβερον, ἐνόησεν ὅτι τὸν ἀνεγνώρισα καὶ ἀπεμακρύνθη». Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη καὶ τελευταία μου συνάντησις μετὰ τοῦ Βίσμαρκ.

— Κατ' ἀρχὴν ὁ Γαμβέτας δὲν ἐδέχετο παράσημα. Ἐρωτηθεὶς ἕν τινι τῶν περιοδιῶν του εἰς τὰς ἐπαρχίας «ποῦ ἦσαν τὰ παρασημά του», ἀπήντησεν· «Ἐγὼ αὐτὸς δὲν ἔχω, εἶμαι ὅμως ἐξ ἐκείνων οἵτινες τὰ διανέμουσιν εἰς τοὺς βουλομένους».

ΜΥΘΟΣ

Χελώνη καὶ Ἀετός.

«Θά με μάθῃς, Ἀετέ μου,
νὰ πετῶ κ' ἐγώ;»
Ἔλεγεν ὀκνὴ Χελώνη
πρὸς τὸν Ἀετόν.
— Νά σε μάθω· ἀλλ' εἰπέ μου
πῶς, χωρὶς πτερὰ
θὰ πετάξῃς; Ἔ! Χελώνη,
εἶνε δυνατόν;

—Εἶνε· μὲ τοὺς ὄνυχάς σου
θά μ' ἁρπάξῃς,
καὶ θ' ἀνοίξῃς τὰ πτερά σου
νὰ πετάξῃς.
— Κ' ἔπειτα, καλὴ Χελώνη;
— Θά μ' ἀφήσῃς, κ' ἐγὼ μόνη...
— Θὰ πετάξῃς μιᾷ χαρᾷ·
ἀλλὰ πῶς; χωρὶς πτερά;

—Πῶς χωρίς! μὲ τὰ πτερά σου.
— Μά, Χελώνη μου, στοχάσου
ὅτι τὰ πτερὰ τὰ ξένα
εἶνε ὄνειρα χαμένα.
Ἔχεις ἰδικά σου; πέτα,
εἰ δὲ μή...—Ὦ! ἄφησέ τα
καὶ εἰπέ μου, πρὸς Θεοῦ!
θά με μάθῃς, ναὶ ἢ οὔ;»

Καλὲ βλέπετε μωρίαν
καὶ ἐπιμονήν;
Ἐν ᾧ μόλις μ' ἀγωνίαν
ἕρπει κατὰ γῆς,
ἐπιμένει νὰ πετάξῃ,
ἂς μὴ ἔχῃ καὶ πτερά!
Ἐὰν γνώμην δὲν ἀλλάξῃ
θά την πάθῃ μιᾷ χαρᾷ!

Ἀλλ' ἐκείνην δέν την μέλει,
μόνον νὰ πετάξῃ θέλει·
«Αἴ, λοιπόν, Χελώνη, στάσου
ἀφ' οὗ θέλεις, ἑτοιμάσου»

εἶπε, καὶ τὰς πτέρυγάς του
τὰς τινάσσει δυνατά,
καὶ εὐθὺς 'ς τοὺς ὄνυχάς του
τὴν ἁρπάζει καὶ πετᾷ.

Ἀναβαίνουν, ἀναβαίνουν,
καὶ 'ς τὰ σύννεφα ἐμβαίνουν.
Τόσον ὕψος τὴν τρομάζει,
«Στάσου, Ἀετέ μου, κράζει,
ν' ἀναπνεύσω μιᾷ στιγμῆ...
—Ὅποτε εἶν' ὥρα 'πέ μου
νὰ σ' ἀφήσω...—Ἀετέ μου,
μή μ' ἀφήσῃς! μὴ μὴ μή!

«Ἀετέ, συγχώρησέ με
καὶ 'ς τὴν γῆν καταίβασέ με,
ἔπταισα, τὸμολογῶ...
Τί ἀνόητη ἐγώ,
'ς τὰς φρονίμους συμβουλάς σου
νὰ μὴ θέλω νὰ πεισθῶ!..
νὰ χαρῇς τὰς πτέρυγάς σου
μή μ' ἀφήσῃς νὰ χαθῶ!»

—Εὖγέ σου, Χελώνη, κράζει
ὁ Ἀετὸς συγκινηθείς,
καὶ τὸν δρόμον του ἀλλάζει
καὶ πετᾷ 'ς τὴν γῆν εὐθύς·
εἰς τὸ χῶμα τὴν ἀφίνει
καὶ μ' ὁρμὴν πετᾷ, ἐν ᾧ
λέγει ἔνδακρυς ἐκείνη,
«Ἀετέ, σ' εὐγνωμονῶ».

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ι. ΦΕΡΜΠΟΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐν συναναστροφῇ παρὰ τῷ κ. Π*.

Ὁ οἰκοδεσπότης διανέμων τὰ μικρὰ δίπυρα κατὰ τὸ τέϊον δίδει εἴς τινα κομψευομένην κυρίαν διπλάσιον ποσόν. Ἡ κυρία προσδοκῶσα κολακευτικόν τινα ἔπαινον, ἐρωτᾷ τὸν οἰκοδεσπότην διατί μόνον εἰς αὐτὴν ἔδωκε διπλάσιον ποσὸν διπύρων.

— Διότι ἔχετε διπλάσιον τῶν ἄλλων στόμα, κυρία μου!..

*
* *

Ἡ κυρία Σ**, δύστροπος καὶ φίλερις πάντοτε, ἔλεγε προχθὲς πρὸς τὸν σύζυγόν της: «Οὔρ, καϋμένε, τί φόρεμα μοῦ 'πῆρες. Πάντοτε διαλέγεις τὸ χειρότερο πρᾶγμα».

— Ἔχεις δίκαιο, Σοφία, γιατὶ ἀπὸ 'σένα ἐπρωτόκανα τὴν ἀρχή.

*
* *

Παρὰ τῇ κυρίᾳ Δ**.

Ἡ οἰκοδέσποινα πρὸς νεαρὸν ἀξιωματικόν:

— Καλὲ δὲν ἐντρέπεσθε σεῖς, ἀξιωματικὸς, καὶ νὰ θερμαίνεσθε τόσῳ 'ς τὴ φωτιὰ, ἐνῷ δὲν εἶνε δὰ καὶ τόσο κρύο;

— Ἡμεῖς οἱ ἀξιωματικοὶ, κυρία μου, εἴμεθα ἄνθρωποι τοῦ πυρός. Πρέπει νὰ συνηθίσωμε τὴ φωτιά.

*
* *

Προχθὲς ἐπαίτης ἠκολούθει τὸν πλούσιον Σ* ζητῶν ἐλεημοσύνην. Ὁ πλούσιος ἐπροχώρει ἀδιαφορῶν.

— Ἀφεντικὸ, λέγει ἐπὶ τέλους ὁ ἐπαίτης, θὰ μὲ κάνῃς νὰ κάμω πρᾶμα ποὺ δὲν τό' καμα ποτὲ 'ς τὴ ζωή μου.

Ὁ Σ* στρέφεται καὶ τῷ δίδει ὀλίγα λεπτὰ, συγχρόνως δὲ τὸν ἐρωτᾷ τί ἐσκόπει νὰ πράξῃ.

— Νὰ δουλέψω, ἀπαντᾷ ὁ ἐπαίτης.

*
* *

Ὁ διδάσκαλος πρὸς τὸν μαθητήν:

— Γιατί ἐδάγκωσεν ὁ Ἀδὰμ τὸ μῆλον, Ἰωάννη;

— Δὲν εἶχαν βγῆ ἀκόμα τότε τὰ μαχαίρια, κὺρ δάσκαλε.

*
* *

Δικαστής. — Καὶ πῶς ἐτόλμησες, κατηγορούμενε, νὰ εἰπῇς ψευδὲς ὄνομα εἰς τὰ ὄργανα τῆς ἀστυνομίας;

Κατηγορούμενος. —Μὲ συγχωρεῖς κὺρ δικαστή· τὴ στιγμὴ ποὺ μὲ πιάσανε εἶχα ξεχάσει κι' αὐτὸ τὸ 'δικό μου ὄνομα ἀπ' τὴ σύγχυσι. Γιὰ νὰ μὴν ἀργοποροῦν λοιπὸν ὁ κόσμος, εἶπα ὅ,τι μοῦρθε 'κείνη τὴ στιγμὴ 'ς τὸ νοῦ!

*
* *

Χωρικὸς ὡς μάρτυς πρὸ τοῦ δικαστηρίου.

— Τὸ πρᾶμα εἶνε ἔτσι, κὺρ δικασταί. Ὁ Δημήτρης ὕβρισεν ἄσχημα τὸν κὺρ Θωμᾶ. Ὁ κὺρ Θωμᾶς τότε ἄρπαξεν ἕνα χονδρὸ ξύλο καὶ τὸ σήκωσε γιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸν κὺρ Δημήτρη. Ἂν τὸν κτύπησε ὅμως ἢ ὄχι, δὲ ξέρω, γιατὶ 'κεῖν' τὴ στιγμὴ 'πῆρα μιὰ πρέζα ταμπάκο.

— Καὶ δὲν ἄκουσες τὸ ξύλο ποὺ ἔπεφτε, δὲν εἶδες πῶς καὶ ἔσπασε μάλιστα;

— Ὄχι, κὺρ δικασταί, γιατὶ ὕστερ' ἀπ' τὴ πρέζα ἄρχισε τὸ φτάρνισμα, καὶ ποὺ νὰ 'ς τὰ λέω, δὲν εἶχε τελειωμό. Δὲ 'μπόρεσα νὰ 'δῶ τίποτα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Οἱ ἄνδρες δὲν εἶνε εἰλικρινεῖς κατακρίνοντες τὴν φιλαρέσκειαν τῶν γυναικῶν· ἐὰν αἱ γυναῖκες παρητοῦντο αὐτῆς, πρῶτοι αὐτοὶ θὰ τὰς ἱκέτευον νὰ ἐπαναλάβωσι τοὺς φιλαρέσκους τρόπους των —τόσον ὁ ἔρως θὰ τοῖς ἐφαίνετο ἀνούσιος.

—

Θάρρος, ἔχε πάντοτε θάρρος! οὐδεμία ἀρετὴ ἄνευ αὐτοῦ. Θάρρος ἵνα νικήσῃς τὴν φιλαυτίαν σου καὶ καταστῇς εὐεργετικὸς εἰς τοὺς ἄλλους. Θάρρος ἵνα νικήσῃς τὴν ἀπάθειάν σου καὶ προοδεύσῃς ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἐπιστήμης. Θάρρος ἵνα ὑπερα-

σπίσης τὴν πατρίδα καὶ προστατεύσης τὸν ὅμοιόν σου ἐν πάσῃ περιστάσει· θάρρος ἵνα ἀντιστῇς εἰς τὸ κακὸν παράδειγμα καὶ τὴν ἄδικον χλεύην· θάρρος ἵνα ὑπομείνῃς τὰς ἀσθενείας τοὺς μόχθους, τὰς παντοειδεῖς ὀδύνας ἄνευ οἰκωγῶν οἰκτρῶν· θάρρος ἵνα τείνῃς εἰς τὴν τελειότητα, εἰς ἣν δὲν δύνασαι μὲν νὰ φθάσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' εἰς ἣν δὲν πρέπει ποτὲ νὰ παύσῃς ἀποβλέπων, ἐὰν δὲν θέλῃς νὰ χάσῃς πᾶσαν εὐγένειαν ψυχῆς. (Σίλβιος Πέλλικος).

—

Ἵνα κρίνῃ τις καλῶς τὸν ἄλλον, ἀνάγκη νὰ δύναται νὰ κρίνῃ ἑαυτόν· ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀντίκειται ἡ φιλαυτία, παροῦσα πάντοτε καὶ καλύπτουσα τὰ ἐλαττώματα ἡμῶν διὰ τοῦ πέπλου της, ἐνῷ εἶνε ἑτοίμη νὰ διασχίσῃ τὸν πέπλον, ὅστις καλύπτει τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων.

—

Τὸ μόνον ἀγαθὸν, ὅπερ δύναται νὰ κάμῃ ὁ φιλάργυρος, εἶνε νὰ ἀποθάνῃ.

—

Ὁ πτωχὸς στερεῖται ὀλίγων, ὁ φιλάργυρος στερεῖται τῶν πάντων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

—

Περὶ τοῦ περιωνύμου στρατάρχου Πάσκεβιτς διηγοῦνται τὸ ἑξῆς περιεργότατον ἀνέκδοτον. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βαρσοβίας ὁ στρατάρχης εἶχε διατάξει νὰ διευθυνθῇ ἐπὶ σημείου τινὸς παρενοχλοῦντος τὰς στρατηγικάς του ἐργασίας χάλαζα ὀβίδων, καὶ ἀνέμενεν ἀνυπομόνως τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πυρός. Μὴ βλέπων οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπιγινόμενον ὁ Πάσκεβιτς κεντᾷ μανιωδῶς τὸν ἵππον του καὶ ὁρμᾷ ἐπὶ τοῦ λοφίσκου, ὅπου ἦτο ἐστημένη ἡ ἀδέξιος τηλεβολοστοιχία.

— Ποῖος ἠλίθιος διοικεῖ ἐδῶ; ἐρωτᾷ.

— Ἐγώ, ἀποκρίνεται ἀξιωματικός τις πλησιάσας πρὸς τὸν στρατηγόν.

— Καὶ διατί, παρακαλῶ, λοχαγέ, αἱ ὀβίδες σου δὲν κάνουν δουλειά;

— Διότι εἶνε ἄθλιαι, στρατηγέ . . .

— Εἰς ἄλλους νὰ τὰ ψάλῃς αὐτά, κύριε, εἰς ἄλλους. Ἐμὲ δὲν μὲ γελοῦν μὲ τοιαύτας ἀνοησίας. Τὸ βράδυ θὰ σταλῇς εἰς τὸ στρατοδικεῖον.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἔλαβε τότε ὀβίδα τινὰ ἐκ τοῦ παρεσκευασμένου σωροῦ, ἀνῆψε τὴν θρυαλλίδα, εἶτα θέσας αὐτὴν ἐντὸς τῆς χειρός του τὴν παρουσίασε πρὸς τὸν στρατηγὸν λέγων:

— Ἰδέτε καὶ σεῖς ὁ ἴδιος.

Ὁ Πάσκεβιτς, ἀτάραχος μείνας ἐσταύρωσε τοὺς βραχίονάς του ἐπὶ τῶν νώτων καὶ ἤρξατο παρατηρῶν, ἀναμένων νὰ σβεσθῇ ἡ θρυαλλὶς ἢ νὰ ἐκραγῇ ἡ ὀβίς. Ἅμα ὡς ἐσβέσθη, ὁ λοχαγὸς ἔρριψε τὴν ὀβίδα χαμαί, καὶ ὁ στρατηγὸς εἰπὼν ὑποκώφως: «Εἶνε ἀληθές!», ἐκέντησε σφοδρῶς τὸν ἵππον του καὶ ὥρμησε κελαχοῦ, ὅπως λάβῃ ἄλλο στρατηγικὸν μέτρον· μόνον τὸ ἑσπέρας ἔπεμψε πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν τὸν σταυρὸν τοῦ Ἁγίου Βλαδιμήρου, ὡς εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀπονέμῃ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης—σταυρὸν ἀξιώτατα βεβαίως ἀποκτηθέντα.

∿∿

Κατὰ τὸ 1882 ὑπῆρχον ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς 2,269 Ἐθνικαὶ Τράπεζαι ἔχουσαι κεφάλαιον δύο δισεκατομμυρίων δολλαρίων.

∿∿

Ἐσχάτως ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις γέρων τις ἀπόμαχος, φύλαξ τοῦ Κεραμεικοῦ, ὀνόματι Βουρακῆ, φέρων δὲ τὸ προσώνυμον ὁ *Πόλεμος*, περὶ οὗ αἱ ἐφημερίδες δημοσιεύουσι βιογραφικάς τινας λεπτομερείας, ἀναδεικνυούσας αὐτὸν αὐτόχρημα ἥρωα.

Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σολφερίνου οἱ Αὐστριακοὶ εἶχον ἐπιτεθῆ ἐκ τοῦ σύνεγγυς κατὰ τοῦ 91 γαλλικοῦ συντάγματος τοῦ πεζικοῦ. Ἡρρουρὰ τῆς σημαίας εἶχε φονευθῆ. Ὁ ἐχθρὸς ὥρμα πανταχόθεν. Ὁ Βουρρακῆ, βλέπων τὸν κίνδυνον, ὥρμησε καὶ ἥρπασε τὴν σημαίαν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Τολλὲ, θανατηφόρως πληγέντος. Πολλοὶ σκαπανεῖς, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται εἶχον βαρέως τραυματισθῆ κατὰ τὴν συμπλοκήν. Σφαῖρα πυροβόλου διεπέρασε τὸν ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ἱστοῦ τῆς σημαίας ἀετόν. Ὁ λοχίας Βουρρακῆ, ἄτρομος, ἔλαβε κάτωθεν τὸν ἀετὸν, τὸν ἔδεσεν εἰς τὸν βραχίονά του διὰ τοῦ λαιμοδέτου του, καὶ κρατῶν τὴν σημαίαν ἀντέστη κατὰ τοῦ ἀπειλητικοῦ πολεμίου μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν ἐπικουριῶν. Ἡ σημαία ἐσώθη!

Μετὰ τὴν μάχην ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ κατέβη τοῦ ἵππου, καὶ ἔσφιγξε, λέγουσι, τὴν χεῖρα τοῦ ἡρωϊκοῦ ὑπαξιωματικοῦ. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἀνδραγαθήματος τούτου διηωνίσθη δι' ὡραίας εἰκόνος τοῦ Εὐγενίου Βελλανζὲ, ἐκτεθείσης τῷ 1863, καὶ ἀνηκούσης σήμερον εἰς τὴν κόμησσαν Ποζιμπὼ, χήραν τοῦ ἐν Σολφερίνῳ φονευθέντος γενναίου ταγματάρχου, εἰς τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ τάγματος τοῦ ὁποίου ἦτο ἐμπεπιστευμένη ἡ σημαία.

∿∿

Ἐν Βυρτεμβέργῃ συνέστη ἐπιτροπεία, ἥτις σκοπὸν προτίθεται νὰ ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὰ κυριώτερα ἐπεισόδια τοῦ βίου τοῦ Λουθήρου. Θὰ παρασταθῶσι δὲ κατὰ τὰς τελεσθησομένας ἑορτὰς ἐπὶ τῇ τετάρτῃ ἑκατονταετηρίδι τῶν γενεθλίων τοῦ μεγάλου ἀναμορφωτοῦ.

ΑΘΗΝΗΣΙ. — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»